

Valmiussuunnitelma yleinen osa



Pielavesi
PONNISTAA LUONNOSTAAN

Sisällys

1	JOHDANTO	4
1.1	Yleisen osan tarkoitus.....	4
1.2	Taustatietoja Pielavedestä.....	5
2	VALMIUSTILOJEN, HÄIRIÖTILANTEIDEN JA POIKKEUSOLOJEN VAIKUTUS TOIMINTAAN	5
2.1	Normaaliolot.....	5
2.2	Häiriötilanne	5
2.3	Poikkeusolot	6
2.4	Perusvalmius, tehostettu valmius ja täysvalmius	6
3	PIELAVEDEN KUNNAN ELINTÄRKEÄT TOIMINNOT JA NIIHIN LIITTYVÄT TAVOITTEET	6
3.1	Kunnan johtaminen	7
3.2	Sisäinen turvallisuus	7
3.3	Kunnan talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus	8
3.4	Väestön toimintakyky ja palvelut	8
3.5	Henkinen kriisinkestävyys.....	9
4	UHKAMALLIT JA RISKIKOhteET	10
4.1	Kuntatasoisia uhkamalleja	10
4.1.1	Voimahuollon vakavat häiriöt.....	10
4.1.2	Tietoliikenteen ja tietojärjestelmien vakavat häiriöt - Kyberuhkat.....	11
4.1.3	Yhdyskuntatekniikan vakavat häiriöt	11
4.1.4	Väestön terveyden ja hyvinvoinnin vakavat häiriöt.....	12
4.1.5	Suuronnettomuudet ja ympäristöuhat.....	13
4.1.6	Luonnon ääri-ilmiöt	14
4.1.7	Terrorismi ja muu yhteiskuntajärjestystä vaarantava toiminta.....	14
4.1.8	Elintarvikehuollon vakavat häiriöt	14
4.1.9	Rahoitus- ja maksujärjestelmän vakavat häiriöt	15
4.2	Merkittäviä riskikohteita Pielavedellä.....	15
5	VARAUTUMINEN HÄIRIÖTILANTEISIIN JA POIKKEUSOLOIHIN.....	15
5.1	Poikkeusolojen aiheuttamat muutokset tehtäviin ja päätösvaltaan	15
5.2	Hätätyö.....	15
5.3	Valmiussuunnittelun vastuut.....	16
5.4	Varautumista ohjaava lainsäädäntö	16
6	KRIISIJOHTAMINEN.....	17
6.1	Kunnan kriisijohtamisen yleiset periaatteet ja päätösvalan käyttö	17
6.2	Pielaveden kunnan johtokeskus ja johtokeskuksen johtoryhmä	17
6.2.1	Johtokeskuksen johtoryhmä	17
6.2.2	Johtokeskuksen johtoryhmän hälyttämisen perusteet.....	17
6.2.3	Oikeus johtokeskuksen johtoryhmän hälyttämiseen	18
6.2.4	Johtokeskuksen johtoryhmän hälyttämistavat.....	18
6.2.5	Johtokeskuksen johtoryhmän jäsenet	18

6.3	Häiriötilanne- ja poikkeusolojen viestintä.....	19
6.4	Osastojen, vastualueiden ja tulosyksiköiden johtaminen	20
6.5	Pelastustoiminnan johtaminen.....	20
7	VALMIUSSUUNNITELMIEN MUKAINEN TOIMINTA.....	20
7.1	Hallinto- ja tukipalvelut.....	21
7.1.1	Asiakirjojen suojele poikkeusolosuhteissa.....	21
7.1.2	Tietohallinto.....	21
7.2	Perusturvaosasto.....	21
7.3	Sivistysosasto	22
7.4	Ympäristösosasto	22
7.4.1	Vesihuolto	22
7.4.2	Tiet ja yleiset alueet	23
7.4.3	Jätehuolto	23
7.4.4	Ympäristönsuojelu	23
7.4.5	Ympäristöterveydenhuolto	23
7.5	Päivittäistavarahuolto.....	24
7.6	Maaseutupalvelut.....	24
7.7	Pelastustoiminta ja väestönsuojelu	25
7.7.1	Väestönsuojelu	25
7.7.2	Pielaveden väestönsuojelumuoostelmat	25
7.8	Evakuoinnit	26
8	VARAUKSET	26
9	YHTEISTOIMINTA VIRANOMAISTEN JA YHTEISÖJEN KANSSA.....	27
10	KOULUTUSSUUNNITELMA	27
11	KUNNAN KRIISIBUDJETTI.....	27
12	LÄHTEET	28
13	LIITTEET.....	28

1 JOHDANTO

1.1 Yleisen osan tarkoitus

Varautumisella ja valmiussuunnittelulla pyritään varmistamaan palvelutuotannon mahdollisimman häiriötön hoitaminen kulloinkin vallitsevissa olosuhteissa, häiriötilanteiden hallinta ja niistä toipuminen. Pielaveden kunnan varautumistyötä johtaa kunnanjohtaja yhdessä kunnanhallituksen kanssa. Varautumistoimenpiteitä ovat muun muassa valmiussuunnittelu, jatkuvuudenhallinta, etukäteisvalmistelut, koulutus ja valmiusharjoitukset. Varautuminen perustuu valmiuslain (1552/2011), pelastuslain (379/2011) ja muun erityislainsäädännön varautumisvelvollisuuteen.

Pielaveden kunnan valmiussuunnitelman yleinen osa sisältää kuvauksen kunnan varautumisesta häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin, kunnan elintärkeistä toiminnoista ja uhkamalleista, yhteenvedon yksiköiden valmiussuunnitelmien tavoitteista ja toimenpiteistä sekä linjauksen kriisijohtamisesta eri tilanteissa.

Valmiussuunnitelman yleisen osan lisäksi osastot, vastuualueet, tulosityksiköt ja muut yksiköt varautuvat häiriö- ja poikkeusolojen kriisijohtamiseen ja tehtäviin valmius- ja jatkuvuussuunnitelmillaan, kunnan kiinteistöille tehdyillä pelastussuunnitelmilla, resursoinnilla ja harjoittelemalla säännöllisesti suunnitelmien mukaista toimintaa. Varautumisessa otetaan huomioon myös ulkoistetut palvelut sekä yhteistyö elinkeinoelämän ja järjestöjen kanssa.

Ministeriöt ja Itä-Suomen aluehallintovirasto ja Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus antavat ohjeita ja määräyksiä varautumisesta ja valmiussuunnittelusta.

Kokonaisturvallisuus on suomalaisen varautumisen yhteistoimintamalli, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyönä. Kunnan kokonaisturvallisuus muodostuu turvallisuusjohtamisesta, riskienhallinnasta ja sisäisestä valvonnasta, varautumisesta ja jatkuvuudenhallinnasta, organisaatioturvallisuudesta sekä paikallisesta turvallisuussuunnittelusta.

Seuraavassa kuvassa on esitetty kunnan strategiseen kokonaisturvallisuuteen vaikuttavia kokonaisuuksia ja tekijöitä.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (2017) todetaan, että kokonaisturvallisuuden hallintaan eli yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseen kuuluvat uhiin varautuminen, häiriötilanteiden ja poikkeusolojen hallinta sekä niistä toipuminen. Valtioneuvoston periaatepäätöksen (2012) mukaan suomalaisen yhteiskunnan



varautuminen toteutetaan kokonaisturvallisuuden periaatteella, mikä tarkoittaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista viranomaisten, elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana.

Normaalioloissa rakennettavat järjestelmät ja varautumistoimenpiteet luovat perustan toiminnalle poikkeusoloissa. Varautumisesta huolehtiminen on osa kaikkien toimijoiden päivittäistä toimintaa. Johtosuhteet, organisaatiot ja vastuujaako säilytetään normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa mahdollisimman muuttumattomina kaikissa tilanteissa. Häiriötilanteessa toimintaa johtavat vastuulliset ja toimivaltaiset viranomaiset tai muut siihen lainsäädännössä velvoitetut turvallisuustoimijat omien tehtäviensä ja toimivaltansa mukaisesti. (YTS 2017.) Hyvän hallinnon periaatteiden mukaan kunnan toiminta tulee hoitaa mahdollisimman häiriöttömästi kaikissa olosuhteissa.

Valmiussuunnitelman yleinen osa on laadittu siten, että se on julkinen asiakirja. Osa yleisen osan liitteistä on julkisuuslain perusteella julistettu salaisiksi. Valmiussuunnitelman yleinen osa voi toimia yleisenä informaatiovälineenä.

Valmiussuunnitelman yleisen osan päivittämisestä vastaa kunnanjohtaja. Valmiussuunnitelman yleisen osan hyväksyy kunnanhallitus.

1.2 Taustatietoja Pielavedestä

Pielavesi on Pohjois-Savon maakunnan länsiosassa sijaitseva v. 1873 perustettu kunta. Pielavesi on osa Ylä-Savon seutukuntaa. Kunnan asukasmäärä on noin 4500 asukasta ja sen pinta-ala on 1 406,51 km², josta 253,29 km² on vesistöjä. Pielavesi on vapaa-ajan asukkaiden suosiossa. Vapaa-ajan asutuksen ansiosta Pielaveden väkiluku liki tuplaantuu kesäaikaan. Lomarakennusten yhteismäärä on n. 1500.

Pielavesi ponnistaa luonnostaan -slogan kuvaa kahta voimavaraamme: puhdasta ja upeaa luontoa sekä pielavetisten tulevaisuuden uskoa.

Pielaveden kunnan organisaatio rakentuu osastokohtaisesti. Osastoja ovat perusturva-, sivistys- ja ympäristöosasto ja lisäksi hallinto- ja tukipalveluyksikkö. Pielaveden kunnan kokonaan omistamia tytäryhtiöitä ovat Kiinteistö Oy Pielaveden vuokratilat ja Pielaveden Teollisuushallit Oy.

2 VALMIUSTILOJEN, HÄIRIÖTILANTEIDEN JA POIKKEUSOLOJEN VAIKUTUS TOIMINTAAN

Yhteiskunnan turvallisuusstrategian tarkoittamia turvallisuustilanteita ovat normaaliolot, häiriötilanteet ja poikkeusolot.

2.1 Normaaliolot

Normaaliolot ovat yleensä vallitseva, arkinen olotila, johon kuuluvat myös tavalliset häiriöt, tapaturmat, onnettomuudet, tulipalot tai satunnaiset sähkökatkot

2.2 Häiriötilanne

Häiriötilanne on uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää.

Häiriötilanteille on yhteistä, että ne ovat yleensä odottamattomia, vaikuttavat voimakkaasti yhteisön toimintaan ja etenevät nopeasti sekä vaativat nopeaa toimintaa. Häiriötilanteet aiheuttavat laajaa julkisuutta ja huonosti hoidettuina vahingoittavat organisaation mainetta.

Häiriötilanteista esimerkkeinä voidaan mainita erilaiset häiriöt veden-, sähkön- tai lämmönjakelussa, vakavat onnettomuudet ja henkilövahingot kuten tulipalot, liikenneonnettomuudet, luonnonkatastrofit, vaarallisten aineiden kuljetuksissa tapahtuvat vahingot, tartuntatautiepidemiat, työtapaturmat, väkivalta- ja kuolemantapaukset. Lisäksi tietojärjestelmiin sekä talouteen ja rahoitukseen liittyvät onnet saattavat aiheuttaa häiriötilanteita. Häiriötilanteita voi esiintyä niin normaali- kuin poikkeusoloissa.

2.3 Poikkeusolot

Poikkeusoloilla tarkoitetaan valmiuslaissa mukaista yhteiskunnan tilaa, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö.

Valmiuslain 1552/2011 mukaan poikkeusoloja ovat:

- Suomeen kohdistuva aseellinen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettava hyökkäys ja sen välitön jälkitila,
- Suomeen kohdistuva huomattava aseellisen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettavan hyökkäyksen uhka, jonka vaikutusten torjuminen vaatii valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien välitöntä käyttöönottamista,
- väestön toimeentuloon tai maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava tapahtuma tai uhka, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti vaarantuvat,
- erityisen vakava suuronnettomuus, tällaisen suuronnettomuuden välitön jälkitila, sekä
- vaikutuksiltaan erittäin vakavaa suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti.

Poikkeusoloilla tarkoitetaan tilannetta, jossa sota, sodanuhka tai muu siihen rinnastettava ulkoinen tapahtuma tai maassa sattunut suuronnettomuus tai niiden uhka edellyttävät valtionjohdolta erityisiä toimenpiteitä väestön tai omaisuuden suojaamiseksi, maan alueellisen koskemattomuuden tai itsenäisyyden turvaamiseksi, valtakunnan oikeusjärjestyksen ja kansalaisten perusoikeuksien ylläpitämiseksi tai kansan toimeentulon ja välttämättömän talouselämän turvaamiseksi.

Poikkeusoloissa kunnan tehtävät painottuvat eri tavalla kuin normaalioloissa. Toiset tehtävät lisääntyvät, toiset tehtävät vähenevät, käyvät tarpeettomaksi tai mahdottomiksi hoitaa. Valtioneuvoston määräyksillä kunnalle voidaan poikkeusoloissa antaa kokonaan uusia tehtäviä, jotka normaalioloissa eivät kunnalle kuulu. Näiden toimien tavoitteena on turvata väestön toimeentulo ja elinmahdollisuudet.

Kunnanjohtaja määrää valmiuden kohottamisesta Pielavedellä kunnan saaman veloitteen mukaan. Hallintokunnat noudattavat valmiuden kohottamisessa kunnanjohtajan määräystä ja valmiussuunnitelmiin kirjattuja periaatteita. Valmiuden kohottamisesta vastaavat samat henkilöt, jotka normaalioloissa vastaavat työtehtävien organisoinnista.

LIITE 1. Valmiuslain (1552/2011) velvoitteet kunnan toimintaan

2.4 Perusvalmius, tehostettu valmius ja täysvalmius

Valmiustiloja ovat perusvalmius, tehostettu valmius ja täysvalmius. Perusvalmius on valmiustila, jota ylläpidetään normaalioloissa. Se edellyttää määräysten mukaista suunnitelmavalmiutta, toiminnallisia valmiuksia sekä ennakkojärjestelyjä erityis-, häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten.

Valmiuden kohottamistoimenpiteitä nimitetään tehostetuksi valmiudeksi. Tehostetussa valmiudessa ylläpidetään tilannekuvaa ja jatkuvaa johtamis- ja häiriötilanneviestintävalmiutta sekä tehostetaan toimintaa erilaisin resurssivarauksin, joiden tarkoituksena on hallita uhkaava tai syntyvä tilanne.

Täysvalmius on valmiustila, jossa kaikki voimavarat on otettu käyttöön erityis- tai häiriötilanteen tai poikkeusolojen aiheuttamien vaikutusten ehkäisemiseksi ja niistä selviytymiseksi. Täysvalmiuden aikana valmiuslaki mahdollistaa yhteiskunnan yleisten ja yksityisten voimavarojen käytön tarkoituksenmukaisimmilla tavoilla.

3 PIELAVEDEN KUNNAN ELINTÄRKEÄT TOIMINNOT JA NIIHIN LIITTYVÄT TAVOITTEET

Pielaveden kunnan elintärkeiden toimintojen listaus noudattelee Yhteiskunnan turvallisuusstrategian (Valtioneuvoston periaatepäätös 2.11.2017) linjasta, jonka mukaan strategiassa kuvatut elintärkeät toiminnot ovat lähtökohta varautumisen suunnittelulle kaikilla toimintatasoilla. Näiden elintärkeiksi tunnistettujen toimintojen turvaamiseksi suunnitellaan uhkamalleihin ja riskiarvioon (LIITE 2, salainen JulkL 621/1999 § 24 mom 8) pohjautuvat varautumistehtävät ja -vastuut. Pitkäkestoisten ja vakavien häiriötilanteiden sekä

poikkeusolojen varalle on myös määritelty kaikissa tilanteissa ylläpidettävät kunnan avaintoiminnot (LIITE 3, salainen JulKL 621/1999 § 24 mom 8).

3.1 Kunnan johtaminen

”Johtaminen on elintärkeä toiminto, joka luo pohjan muiden toimintojen turvaamiselle. Johtamiskyky on kyettävä turvaamaan kaikissa tilanteissa ja kaikilla toimintatasoilla. Tehokas häiriötilanteiden hallinta edellyttää tiivistä yhteistyötä johtamisen, tilannekuvan ja viestinnän välillä.” -YTS 2017

Kunnan johtaminen lakien ja hallintosäännön mukaan muodostaa toiminnan perustan kaikissa olosuhteissa. Poliittiset toimielimet kutsutaan koolle lain edellyttämällä tavalla. Tarvittaessa kunnan toiminnasta vastaavat valtuusto, hallitus ja muut toimielimet saadaan suhteellisen nopeasti kokoon. Pielaveden kunnan toiminnan lähtökohtana on, että varautuminen on osa normaalia toimintaa ja johtamista, ja kriisijohtaminen on normaalin johtamisen soveltamista häiriötilanteissa, tarvittaessa poikkeuksellisin resurssein. Varautumisesta ja kriisijohtamisesta vastaavat ne toimijat, joiden velvollisuutena on muutoinkin kunnan velvoitteiden ja toiminnan hoitaminen.

Johtaminen häiriötilanteessa perustuu toimivaltaisen viranomaisen toimintaan. Tarvittaessa hälytetään lisäksi koolle kunnan johtokeskuksen johtoryhmä. Päätösten on perustuttava tilannetietoisuuteen. Johtamis- ja toimintavalmius ylläpidetään tarvittaessa kaikkina vuorokauden aikoina. Tätä varten muun muassa varallaolo- ja sijaisjärjestelyt suunnitellaan ja määritetään etukäteen.

Viestintä palvelee kunnan johtoa ja muiden päätöksentekijöiden toimintaa. Se turvaa oikean ja ajantasaisen tiedon välittämisen kuntalaisille ja medialle. Yhteistoiminnan merkitys korostuu häiriötilanteiden hallinnassa. Toimivaltainen viranomainen johtaa toimintaa tarvittaessa yhteistoiminnassa muiden viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen kanssa. Kunnan taloudellinen ja toiminnallinen suorituskyky turvataan priorisoimalla tehtäviä valmiussuunnitelmien mukaisesti. Toimielimien kokoontumisesta sekä viranhaltijoiden ja toimielinten päätösvallan siirrosta on valmiuslain määräykset. Varavoimalla varustettuja johtamista ja tilannekuvan ylläpitoa palvelevia johtamistiloja ylläpidetään etenkin vakavampia häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten. Johtokeskuksen johtoryhmää pidetään toimintavalmiudessa siten, että se kykenee tukemaan poliittista- ja virkajohtamista, ylläpitämään tilannekuvaa ja viestimään kaikissa turvallisuustilanteissa. Oikeusturva taataan perustuslain edellyttämällä tavalla. Pelastuslaitos tukee kunnan kriisijohtamista.

3.2 Sisäinen turvallisuus

”Sisäisen turvallisuuden ylläpitämisellä ehkäistään ennalta ja torjutaan väestöön kohdistuvia rikoksia, onnettomuuksia ja ympäristövahinkoja tai muita vastaavia häiriöitä ja uhkia, sekä hallitaan niiden seurauksia. Sisäisen turvallisuuden ylläpitämisessä korostuu toimivaltaisen viranomaisten operatiivinen toiminta. Tiivis yhteistyö muiden viranomaisten ja muiden toimijoiden kesken kaikilla hallinnon tasoilla tukee tätä työtä.” –YTS 2017.

Keskeinen rooli sisäisen turvallisuuden asiantuntijoina ja toimijoina on poliisilla, hätäkeskuksella ja pelastustoimella. Poliisiin vastuulla olevan yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisellä suojataan kunnan keskeistä infrastruktuuria. Samalla ennalta estetään ja torjutaan terrorismia, järjestäytyneitä ja muuta vakavaa rikollisuutta sekä vakavia häiriöitä. Pelastuslaitos huolehtii onnettomuuksien ehkäisystä, vastaa pelastustoiminnasta, ylläpitää 24/7-tilannekuvaa ja välittää valtakunnallisia varoituksia. Sosiaali- ja terveydenhuollon päivystysjärjestelmä ja ensihoitopalvelut tilannekeskuksineen turvaavat kaikissa olosuhteissa asukkaiden välittömän avun tarpeet sekä psykososiaalisen tuen palvelut ja onnettomuuden johdosta hätään joutuneiden huollon ja majoituksen. Terveysturvatoimien ja ympäristöviranomaiset huolehtivat niitä koskeissa säädöksissä määrätyn työnjaon mukaisesti biologisten uhkien, öljy- ja kemikaalivahinkojen torjunnasta, ympäristönsuojelusta, tulvasuojelusta, tulvantorjunnasta ja patoturvallisuudesta.

Viestintien käyttöä kuntalaisten varoittamisessa kehitetään siten, että koko alueen asukkaita on mahdollista varoittaa jonkin sähköisen viestimen avulla. Kunnan sisäisen turvallisuuden ylläpitämisessä viranomaistoimintaa tukevat ja täydentävät järjestöt, yritykset ja vapaaehtoiset, joilla on tärkeä rooli onnettomuuksien ja rikosten ehkäisyssä, omatoimisesti suoritettavissa pelastustoimen tehtävissä ja onnettomuuksien seurausten lieventämisessä.

3.3 Kunnan talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus

”Talouden, infrastruktuurin ja huoltovarmuuden turvaamisella järjestetään elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseksi tarvittava rahoitus ja muut resurssit. Elintärkeille toimintoille välttämättömät kotimainen ja kansainvälinen infrastruktuuri, organisaatiot, rakenteet ja prosessit turvataan.” –YTS 2017

Talouden toimivuudella tarkoitetaan kunnan väestön ja elinkeinoelämän mahdollisuuksia perustarpeiden tyydyttämiseen taloudellisen vaihdannan avulla sekä riittävän vahvaa julkisen talouden rahoitusasemaa. Kunnan talouden toimivuus on vahvasti sidoksissa valtakunnalliseen tilanteeseen.

Infrastruktuurin ylläpitämisellä tarkoitetaan niitä teknisiä rakenteita ja organisaatioita, jotka ovat välttämättömiä väestön elinmahdollisuuksille ja yhteiskunnan toimivuudelle. Tähän kokonaisuuteen kuuluvat julkisen talouden toimintaedellytysten, rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan toiminnan turvaaminen, elintarvikehuollon toimintakyvyn turvaaminen, sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien sekä kuljetusten turvaaminen, yhteiskunnan taloudellisten perustoimintojen ylläpitäminen, osaava työvoima, korkeatasoisen koulutus- ja tutkimusjärjestelmän ylläpitäminen sekä merkittävien ympäristömuutosten havaitseminen, rajoittaminen ja niihin sopeutuminen. Esimerkiksi rahoitusmarkkinoiden vakavat kriisit ja poikkeusolot hoidetaan eurojärjestelmän yhteisillä toimenpiteillä.

Kunnan toimivalta rajautuu pääsääntöisesti sen alueella olevan infrastruktuurin ylläpitämiseen ja kunnan taloudellisen toimintakyvyn ja maksuvalmiuden hoitamiseen. Kuntayhtymät ja muut yhteistyömallit asettavat kunnalle laajempia alueellisia velvoitteita. Laeissa kunnille asetettuja velvoitteita arvioidaan poikkeusoloissa uudelleen keskeisten toimijoiden vaatimien taloudellisten resurssien turvaamiseksi.

Kuntalaisten perustarpeiden tyydyttämisessä korostuvat elintarvike- ja vesihuollon merkitys sekä talousveden laadun varmistaminen. Vesihuollon toimintaketju turvataan kokonaisvaltaisesti puhtaan veden tuotannosta jäteveden käsittelyyn. Päivittäistavarahuollolla varmistetaan kaikissa turvallisuustilanteissa väestön hyvinvoinnin kannalta tärkeiden elintarvikkeiden ja eräiden muiden perustarvikkeiden, kuten hygieniatuotteiden, saatavuus sekä joukkorokkailun toimintaedellytykset. Elintärkeissä toiminnoissa välttämättömät tieto- ja viestintäjärjestelmät, digitaaliset palvelut ja tiedot turvataan. Tieto- ja viestintäjärjestelmien varassa olevat kriittiset toiminnot pyritään varmistamaan vaihtoehtoisilla järjestelmillä. Kuljetusten jatkuvuus turvataan myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Huoltovarmuustoimenpiteillä turvataan väestön asema siltä varalta, että markkinoiden toiminta ei tuota riittävää huoltovarmuutta. Vakavimpana ulkoisena uhkana huoltovarmuudelle pidetään kriisitilannetta, jossa kansakunnan kyky tuottaa tai hankkia ulkomailta kriittisiä tuotteita ja palveluja on väliaikaisesti vaikeutunut.

Huoltovarmuuden varmistaminen on Suomessa organisoitu kattavaksi yhteistyöverkostoksi. Siinä ovat mukana talouselämän eri toimialat, hallinnon eri alat sekä toimialajärjestöt. Varautuminen ulottuu läpi koko tuotantoketjun aina määrättyihin huoltovarmuuden turvaamisen kannalta tärkeitä tavaroita tai palveluja tuottaviin tuotantolaitoksiin saakka. Eri hallinnonalat varautuvat poikkeusoloissa tarvittaviin turvaamis- ja ohjaustoimenpiteisiin keskushallinnosta paikallishallintoon saakka.

Kuntien toiminnan jatkuvuuden turvaaminen mahdollistaa huoltovarmuudelle kriittisten yritysten ja organisaatioiden toiminnan häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Pielaveden osalta myös huoltovarmuuteen liittyviä keskeisiä tekijöitä on tarkastelu luvussa neljä (4) kuntatasoisia uhkamalleja.

3.4 Väestön toimintakyky ja palvelut

”Väestön toimintakyky ja hyvinvointi turvataan ylläpitämällä keskeiset peruspalvelut. Niillä edistetään väestön itsenäistä selviytymistä kaikissa tilanteissa. Kansalaisten luottamus toimiviin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä eri tason koulutuspalveluiden jatkuvuuteen on olennainen asia niin kriisitilanteissa kuin niihin varautumisessa.” – YTS 2017

Yhteiskunnan toimivuus edellyttää sekä riittävää sosiaaliturvaa että sosiaali- ja terveyspalveluja, jotka turvataan myös yhteiskunnan häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Jokaiselle kuntalaiselle varmistetaan oikeus perustuslain mukaiseen ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Häiriötilanteissa kiireellisten palvelujen tarve korostuu, koska kriisit aiheuttavat lähes aina potilaita, sosiaalitoimen asiakkuuksia ja avun tarvetta.

Pielaveden kunnan, Kysteri-liikelaitoksen ja Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin vastuulla on, että ihmiset saavat kaikissa tilanteissa toimintakyvyn ja hyvinvoinnin kannalta kiireelliset ja välttämättömät palvelut asuinpaikasta ja vuorokauden ajasta riippumatta. Tämä edellyttää henkilöstön, lääkkeiden, rokotteiden ja terveydenhuollon tarvikkeiden saatavuudesta ja riittävydestä sekä kriittisen infrastruktuurin toimivuudesta huolehtimista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden varautumisvelvollisuus koskee kaikkia palveluntuottajia. Sosiaali- ja terveydenhuollon päivystys- ja ensihoitopalvelut toimivat kaikissa olosuhteissa alueellisena ja kansallisena kokonaisuutena. Terveydenhuollon palvelujärjestelmä kykenee vastaamaan säteilyn sekä biologisten ja kemiallisten tekijöiden aiheuttamista sairauksien diagnostiikasta ja hoidosta.

Terveysuhkien havainnointi-, seuranta- ja hallintajärjestelmien ylläpitäminen turvataan mm. valvonta-, ilmoitus- ja laboratoriojärjestelmillä. Riskejä arvioidaan ja epidemiaselvityksiä tehdään eri viranomaisten välisenä yhteistyönä. Pandemiauhkaan on varauduttu perusturvan ja terveydenhuollon palvelualueiden valmiussuunnitelmassa mm. perusterveydenhuollon kanssa. Varautumisen yhteistyötä julkisen ja yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa kehitetään edelleen.

Kunnan opetuspuolen palvelujen häiriötön jatkuminen pyritään turvaamaan varhaiskasvatuksesta lukiokoulutukseen. Häiriötilanteissa varaudutaan mm. ympärivuorokautisen päivähoiton järjestämiseen. Opetustoiminnan jatkuminen ja koulujen mahdollisuudet onnistua kasvatustehtävässään turvataan. Pielaveden kunnassa ylläpidetään ja kehitetään valmiutta huolehtia lapsen edun ensisijaisuuden periaatetta noudattaen lasten ja nuorten turvallisuudesta ja palveluista myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa sekä kykyä käsitellä koulutuspalveluihin liittyvät uhkat ja kriisit.

3.5 Henkinen kriisinkestävyys

”Henkisellä kriisinkestävyydellä tarkoitetaan yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan sekä kansakunnan kykyä kestää kriisitilanteiden aiheuttamat henkiset paineet ja selviytyä niiden vaikutuksilta. Hyvä henkinen kriisinkestävyys edistää kriiseistä toipumista.” –YTS 2017

Henkinen kriisinkestävyys ilmenee tahtona toimia itsenäisyyden, väestön elinmahdollisuuksien ja turvallisuuden ylläpitämiseksi kaikissa turvallisuustilanteissa. Perusta henkiselle kriisinkestävyydelle luodaan normaalioloissa. Kansakunnan henkisen kriisinkestävyyden säilymiseen vaikuttaa se, miten yhteiskunta onnistuu turvaamaan elintärkeät toiminnot ja niihin liittyvät strategiset tehtävät. Kansalaisten luottamus viranomaisen toimintaan on olennainen osa henkisen kriisinkestävyyden ylläpitämistä. Kriisitilanteessa on mahdollista, että demokraattisten instituutioiden toimintakykyä, valtiojohdon asemaa ja päättäjien uskottavuutta voidaan tarkoituksellisesti pyrkiä horjuttamaan. Tämän vuoksi erityisesti päättävässä asemassa olevien on pyrittävä omalla toiminnallaan ja viestinnällään edistämään kuntalaisten keskinäistä luottamusta sekä luottamusta yhteiskuntaan ja viranomaistoimintaan.

Henkistä kriisinkestävyyttä ylläpidetään kasvatuksen, opetuksen, viestinnän, hengellisen toiminnan ja kulttuuriomaisuuden suojelun avulla. Henkistä kriisinkestävyyttä edistävää sosiaalista eheyttä kehitetään elinikäisen oppimisen avulla. Koulutuksella kehitetään kansalaisten yhteisvastuullisuutta, medialukutaitoa ja maanpuolustustahtoa sekä vahvistetaan yhteistyötä kriisinkestävyyttä voimistavan kansalaistoiminnan kanssa. Viranomaisilla, kirkoilla ja järjestöillä on valmiudet antaa psykososiaalista tukea, jolla ehkäistään poikkeusoloista johtuvien traumaperäisten stressireaktioiden ja -häiriöiden negatiivinen vaikutus. Valmiuksia kehitetään osana sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen turvaamista. Nilakan alueella toimii psykososiaalisen tuen ryhmä (LIITE 4, Psykososiaalisen tuen ryhmän yhteystiedot, salainen JulkL 621/1999 § 24 mom 8). Kunnan viestinnän hyvät mediayhteydet tukevat osaltaan viranomaisviestintää, jolla puolestaan tuetaan kuntalaisten henkistä kriisinkestävyyttä.

Kulttuuri on keskeinen osa ihmisen identiteettiä ja omanarvontuntoa muovaava tekijä. Vahva identiteetti lisää yhteisöllisyyttä ja kykyä sitoutua yhteisiin päämääriin. Urheiluseurojen, järjestöjen ja esimerkiksi hengellisten yhteisöjen toiminta tarjoaa ihmisille sosiaalisen viitekehäyksen, joka rakentaa luottamusta, edistää turvallisuuskulttuuria, aktivoi ihmisiä yhteiskunnalliseen toimintaan ja ehkäisee syrjäytymistä. Tämä tukee yksilöiden valmiuksia selviytyä häiriötilanteista. Yksilöt puolestaan voivat kantaa vastuuta oman ja lähiyhteisön turvallisuuden edistämisestä.

Kriisien ja häiriöiden aikana väestön henkisen kriisinkestävyyden kannalta on siis merkityksellistä hallita stressitekijät ja pystyä pitämään häiriötilanteissa yllä normaaliolojen arjen rakenteita. Ne ylläpitävät

turvallisuudentunnetta, luottamusta tulevaisuuteen ja antavat kansalaisille voimavaroja toimia kaikissa tilanteissa.

4 UHKAMALLIT JA RISKIKOhteet

4.1 Kuntatasoisia uhkamalleja

Kuntatasolla varautumisen ja valmiussuunnittelun perusta muodostuu ydintehtävien priorisoinnin lisäksi tunnistetuista uhkamalleista ja arvioituista riskeistä. Uhkamallit ja riskiluokitukset perustuvat puolestaan kolmeen asiakirjaan, yhteiskunnan turvallisuusstrategiaan (2017), kansalliseen riskiarvioon (2018) ja kuntatasoiseen riskiarvioon (Liite 9, salainen). Tässä luvussa kuvattuja uhkamalleja täydentävät ja syventävät eri hallinalojen valmistelemat muut varautumiseen ja jatkuvuudenhallintaan liittyvät suunnitelmat ja riskiarviot.

Johtoryhmä on edellä mainittujen asiakirjojen pohjalta valinnut uhkamalleista kunnan valmiussuunnitteluun seuraavat uhat:

1. Voimahuollon vakavat häiriöt
2. Tietoliikenteen ja tietojärjestelmien vakavat häiriöt – Kyberuhkat
3. Yhdyskuntatekniikan vakavat häiriöt
4. Väestön terveyden ja hyvinvoinnin vakavat häiriöt
5. Suuronnettomuudet ja ympäristöuhkat
6. Luonnon ääri-ilmiöt
7. Terrorismi ja muu yhteiskuntajärjestystä vaarantava toiminta
8. Elintarvikehuollon vakavat häiriöt
9. Rahoitus- ja maksujärjestelmän vakavat häiriöt

Valtioneuvoston kuvaamia, kunnan kannalta keskeisimpiä uhkamalleja tarkastellaan kuntatasoisesti seuraavassa luvussa. Hallintokuntien ja muita yksiköitä koskevat uhkamallit on analysoitu näiden omissa valmiussuunnitelmissa.

LIITE 2 Pielaveden kunnan riskiarvio, salainen JulKL (621/1999) 24 § 8 mom.

4.1.1 Voimahuollon vakavat häiriöt

Lyhyet toimituskatkokset aiheuttavat häiriöitä ja vahinkoja, mutta ne eivät uhkaa laajasti kriittisiä toimintoja ja väestön hyvinvointia. Laajat ja pitkäkestoiset tuotannon ja jakelun katkot sen sijaan pahimmillaan heikentävät vakavasti yhteiskunnan toimintakykyä. Valtakunnallisen kantaverkon ja jakeluverkkojen toimitusvarmuus sekä kyky selviytyä vakavista häiriötilanteista ovat välttämättömiä yhteiskunnan toimintavarmuudelle. Erityisen tärkeää on huolehtia verkkojen uusimiseen ja korjaamiseen liittyvien valmiuksien ylläpidosta.

Valtioneuvoston periaatepäätöksen tavoitetason mukaan valtakunnan tasolla varmistetaan sähkön ja lämmön tuotannon, siirron ja jakelun kapasiteetin riittävyys, toiminnan palautuvuus sekä teknisten järjestelmien toimivuus. Voimahuollon perustana ovat toimivat sähkömarkkinat ja riittävät siirtoyhteydet, energialähteiden suhteen ja sijainniltaan hajautettu tuotanto sekä riittävä huippukuormituksen ja tuotantokapasiteetin välillä. Valtakunnan tasolla voimahuollon turvaaminen kuuluu työ- ja elinkeinoministeriölle (TEM).

Sähköverkonhaltijoiden on sähkömarkkinalain nojalla tehtävä varautumissuunnitelmat. Lisäksi laissa on asetettu varsin tiukat aikarajat sallituille keskeytyksille sekä korvausvelvollisuudet kuluttajille aiheutuneesta haitasta. Sää on tyypillisin syy sähkökatkosiin maassamme. Myös kantaverkon kaatuminen on mahdollinen pelkästään usean ketjuuntuvan häiriön vuoksi. Verkkoyhtiöt ovat jo aloittaneet ilmajohtoverkkojen laajamittaisen maakaapeloinnin pienentääkseen myrskyjen vaikutuksia. Yleensä verkko voidaan korjata

osissa, jolloin sähkö saadaan palautettua suurelle osalle sähkön käyttäjistä yleensä melko nopeasti. Alueet, joissa on käytetty maakaapelointia, ovat paremmin suojassa häiriöiltä kuin alueet, joissa on käytetty ilmajohtoverkoja.

Sähköverkon omistajana Pielaveden kunnan alueella toimii Savon Voima Verkko Oy. Kaukolämmön tuottajana ja jakelijana toimii Savon Voima Oy.

Energiainfrastruktuurin vioittuminen, sähköntuotannon ja -jakelun häiriintyminen pidempiaikaisesti voi vaikuttaa lamaanvastaavasti niin kunnan omien palveluyksiköiden toimintaan sekä yksityisten yritysten toimintaan.

Sähkönsyöttöhäiriöillä on suora vaikutus kuntakeskuksen lämmöntuotantoon. Pitkäaikaiset sähköntuotantohäiriöt tai muut tietoverkoista aiheutuvat syyt saattavat aiheuttaa merkittäviä tietoliikennehäiriöitä, joilla on suora vaikutus kunnan palvelutuotantoon ja hallintoon. Kaukolämmön tuotanto ja jakelu sekä kunnan tietoverkkojen toimivuus ovat täysin riippuvaista sähköenergian saannista.

Sähkökatkoksiin ja erityisesti pitkäkestoisiin sähkökatkoksiin varaudutaan kunnan, Savon Voima Verkko Oy:n ja Pohjois-Savon pelastuslaitoksen tiiviin yhteistyön avulla. Myös lähialueen kuntien johtokeskusten välisen yhteistyön tulee olla saumatonta.

Häiriötilanneviestintä on toimittava myös sähkökatkojen aikana. Pohjois-Savon pelastuslaitoksen tilannekeskus toimii sähkön jakeluun liittyvissä laajemmissa häiriötilanteissa tiedonvälittäjänä kunnan ja sähkölaitosten välillä. Mikäli pitkäkestoiseen sähkökatkoon liittyy lisäksi pakkasjakso, on tilannetta tarkasteltava pelastustoimintana pelastuslain suomin valtuuksin.

Pielaveden kunnalla on useita siirrettäviä generaattoreita, joilla on varauduttu sähkökatkoksiin.

4.1.2 Tietoliikenteen ja tietojärjestelmien vakavat häiriöt - Kyberuhkat

Valtaosa yhteiskunnan kriittisistä palveluista perustuu tiedonsiirtoon ja sähköisten tietovarantojen käyttöön. Sähköisten palveluiden ja viestinnän toimivuutta voivat uhata luonnonilmiöiden, inhimillisen toiminnan tai tekniikan peittämisen aiheuttamat onnettomuudet sekä järjestelmiin kohdistuvat tahalliset sähköiset ja fyysiset hyökkäykset. Digitaalisen riippuvuuden rinnalla monet valtiot sekä muut toimijat ovat kehittäneet omaan varautumiseensa liittyen kybersuorituskykyä, joiden avulla niille on syntynyt osaaminen ja kyvykkyys toisen osapuolen tietojärjestelmien häirintään, vahingoittamiseen tai hyväksikäyttöön. Tietojärjestelmiä voidaan vahingoittaa myös perinteisellä tavalla fyysisesti.

Sähköiset tietojärjestelmät ja niitä yhdistävät tiedonsiirtoverkot muodostavat järjestelmäkokonaisuuksia, joiden häiriöiden mahdolliset vaikutukset laajenevat yksittäisistä palveluista aina koko järjestelmiä koskeviksi. Verkkojen lisäksi kokonaisuuteen kuuluvat tietokoneet, matkapuhelimet, verkkojen palvelimet ja muu infrastruktuuri. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien häiriöistä saattaa syntyä uhkaa hengelle tai terveydelle. Myös maksuliikenne on riippuvainen tietoliikenteen ja tietojärjestelmien toiminnasta ja sähköenergian saannista.

Kansallisesti poliisin vastuulla on tunnistaa kybertoimintaympäristöön liittyviä rikollisuusilmiöitä sekä ennalta estää, paljastaa, selvittää kybertoimintaympäristöön tai sen käyttöön kohdistuvia rikoksia. Pielaveden kunnan tietohallinnon valmiussuunnitelma on osana hallinto- ja tukipalveluiden valmiussuunnitelmaa. Viranomaiset valmistautuvat tarvittaessa ohjaamaan, säännöstelemään ja luokittelemaan verkkoja sekä niiden palveluja käyttäjäryhmien tärkeyden mukaan.

Pielavedellä on käytössä VIRVE-puhelinjärjestelmän, jonka verkon toimivuus on häiriötilanteissa parhaiten tuettu.

4.1.3 Yhdyskuntatekniikan vakavat häiriöt

Yhdyskuntatekniikan toimivuuden kannalta keskeinen yhdyskuntatekniikka käsittää vedenjakelun, jätevesihuollon, jätehuollon ja kaukolämmön. Nämä toiminnot ovat pääosin kunnan vastuulla.

Yhdyskuntatekniikan vakava häiriintyminen tapahtuu todennäköisemmin sääolojen tai järjestelmien sisäsyntyisten ongelmien seurauksena ilman tarkoituksellista tuottamuksellista toimintaa. Kuitenkin myös

tarkoitukselliset rikolliset tai terroristit voivat uhata myös yhdyskuntateknisiä toimintoja. Ympäristön muutosten havaitsemisesta, rajoittamisesta ja niihin sopeutumisesta valtakunnallisesti vastaa ympäristöministeriö (YM). Pielavedellä vesihuollon varautumisen valvonta kuuluu ympäristöosastolle. Jätehuollon varautumisesta vastaa jätehuoltoviranomaisena toimiva Ylä-Savon jätehuoltolautakunta.

Vesihuoltolaki edellyttää vesihuoltolaitoksilta varautumissuunnitelmien laadintaa vesihuollon häiriötilanteiden varalta. Vesihuollon tavanomaisimpia häiriötilanteita ovat vesijohtovuodot, vedenlaatuhäiriöt ja jätevedenpumppaamoiden ylivuodot sekä sähkönjakelukatkosten aiheuttamat häiriöt laitosten ja – verkostojen toiminnassa. Harvinaisia, mutta vakavia vesihuollon häiriötilanteita ovat vedenottamon tai vesijohtoverkoston saastuminen. Vesihuollon toimitushäiriö voi aiheutua myös vesihuoltolaitosten toiminnan kannalta olennaisten laitteiden huolto- ja varaosapalvelujen tai prosessikemikaalien saatavuuden vaikeutumisesta. Toimintahäiriötä lisää jakeluverkostojen ikääntyminen ja korvausinvestoinneista tinkiminen. Kirkonkylän alue sekä merkittäviä vesimääriä käyttävistä toiminnoista keskuskeittiö ja koulut, ovat hyvin haavoittuvia vedenjakelussa tapahtuville vakaville häiriöille. Jätevesijärjestelmän toimimattomuus voi pahimmillaan johtaa laajoihin epidemioihin ja ympäristövahinkoihin.

Pilaantunut talousvesi ja siitä aiheutuvat mahdolliset epidemiat voivat muodostua laajoiksi paikallisiksi ongelmiksi terveydenhuoltojärjestelmälle sekä väestön hyvinvoinnille. Kunnan terveydensuojeluviranomaisten valvonnan ja vesihuoltolaitoksen säännöllisen laadun tarkkailun ja riskien hallinnan avulla varmistetaan, että vesihuoltolaitoksen toimittama talousvesi täyttää terveydensuojelulaissa säädettyt laatuvaatimukset. Ennakoivaa varautumista on huolehtia myös vedenottamoiden ja muiden yhdyskuntateknisten alueiden suojaamisesta ja valvonnasta. Parasta vesihuollon varautumista on vesihuoltoverkoston ennakoiva kunnossapito ja saneeraus. Myös tilapäisen vedenjakelun valmiutta ja operatiivista toimivuutta on tarpeen kehittää ja harjoitella jatkuvasti. Puhdasvesi- ja jätevesipumppaamoilla sekä laitoksilla on varasähkönsyöttöjärjestelmät. Vesihuoltolaitos on varautunut häiriö- ja poikkeustilanteiden reagointiin ympärivuorokautisella päivystyksellä.

Pielaveden kunnalla on vesihuoltolaitos ja lisäksi kunnan alueella toimii tällä hetkellä useita vesiosuuskuntia, joilla on kunnan hyväksymät toiminta-alueet. Kunnan vesilaitos tuottaa talousvettä noin 3100 asukkaalle ja useille huoltovarmuuden kannalta tärkeille toiminnoille. Vesiosuuskunnat toimivat pääsääntöisesti haja-asutusalueilla ja huolehtivat toiminta-alueillaan vedenjakelusta. Osa vesiosuuskunnista ostaa talousvetensä kunnan vesihuoltolaitokselta ja loput ylläpitävät omia vedenottoja. Kunnan järjestämän keskitetyn jätevesiviemäröinnin piirissä on noin 3100 asukasta.

Jätehuollon toimivuus pyritään säilyttämään kaikissa tilanteissa. Polttoaineen saannin häiriöt, sään ääri-ilmiöt, ympäristövahingot, tartuntatautilanteet tai lakot voivat nopeasti vaikuttaa jätehuoltoon. Myös teknologiarippuvuus ja sähköiset tietojärjestelmät on otettava aiempaa voimakkaammin huomioon. Vakavimmissa häiriötilanteissa jätteiden keräys ja kuljetus ovat ensisijaisia toimintoja, sillä jätteiden keräyksen ja kuljetuksen seisahtuminen pitkään jatkuessaan aiheuttaa terveys- ja ympäristöriskin.

Tuontipolttoaineiden tai muun energian tuonnin vaikeutuminen voi pitkittyessään synnyttää taloudellisen huoltokriisin, joka voi laukaista uhkia muilla aloilla. Nämä häiriöt heijastuvat myös Pielavedelle. Savon Voima Oyj toimittaa taajaman alueelle kaukolämpöä. Pielavedellä kaukolämmön tuotanto perustuu kotimaisten biopolttoaineiden käyttöön lähes sata prosenttisesti. Sähkökatkotilanteessa myös kaukolämmön toimittaminen katkeaa.

4.1.4 Väestön terveyden ja hyvinvoinnin vakavat häiriöt

Väestön terveyttä ja toimeentuloturvaa voivat häiritä pitkittynyt taloudellinen taantuma, laajat epidemiat ja vaaralliset tarttuvat taudit, säteily- ja muut ympäristöonnettomuusriskit, ravinnon tai talousveden saastuminen, kemialliset uhkat, lääkkeiden ja terveydenhuollon laitteiden saatavuuden vaikeutuminen tai laajamittainen maahanmuutto. Uhkat voivat toteutua onnettomuuksien, luonnonkatastrofien tai tahallisen toiminnan seurauksena. Hitaammin kehittyviä uhkia voivat olla väestön ikääntymisestä, syrjäytymisestä ja yleisen terveystilanteen heikkenemisestä aiheutuvat haasteet.

Sosiaalisen ja alueellisen syrjäytymisalttiuden lisääntyessä haasteena ovat tavanomaisten yhteiskuntarakenteiden ulkopuolella elävät ihmiset. Syrjäytyminen aiheuttaa alttiutta sairauksille, tartuntataudeille, tapaturmille ja ennenaikaiselle kuolemalle sekä lisää perheväkivaltaa ja erityisesti nuorten vakavaa häiriökäyttäytymistä. Syrjäytyminen ja yhteiskuntarauhan häiriintyminen heikentävät kansallista yhtenäisyyttä ja väestön kriisinkestävyyttä.

Väestön terveyden ja toimeentuloturvan vakava häiriintyminen voi ilmetä pandemiana, laajana ruokamyrkytyksenä, joka voi kohdistua kunnan henkilökuntaan tai kuntalaisiin. Kansainvälistyminen ja ihmisten liikkuvuus ovat osaltaan lisänneet tartuntatautien leviämisen uhkaa.

Kunnan vesijohtoverkoston saastuminen saattaa aiheuttaa useiden ihmisten vakavan sairastumisen ja ympäristövahinkoja. Jätehuollon ja viemäroinnin puuttuminen voi aiheuttaa rottien ja tautien leviämisen aiheuttaen useiden ihmisten vakavan sairastumisen.

Yhteiskunnan toimintakykyä vahingoittaviin ilmiöihin ja tapahtumiin liittyy yleensä myös taloudellisia vaikutuksia, ja toisaalta taloudelliset uhkat voidaan nähdä myös itsenäisinä tekijöinä, jotka voivat toteutuessaan vaarantaa yhteiskunnan normaalin toiminnan. Suhdannevaihtelut ovat ominaisia talouskehitykselle normaalioloissa. Pielaveden kunnan taloudellinen toimintakyky kytkeytyy niin maailmatalouden kuin valtiontalouden kehitykseen. Pielaveden kunnan talous on erityisen riippuvainen valtionosuuksista ja näin ollen valtiontaloudessa tehtävät ratkaisut vaikuttavat selkeästi kunnan talouden liikkumavaraan.

Suomi on kaikissa turvallisuustilanteissa riippuvainen ulkomaankaupastaan ja maantieteellisen sijainnin vuoksi varsinkin merikuljetuksista. Suomen elintarvikeomavaraisuus on vähenemässä. Eläin- ja kasvitautiepidemiat, myös maamme ulkopuolella, voivat johtaa vakaviin häiriöihin eläinten ja elintarvikkeiden kaupassa ja saatavuudessa. Tuontipolttoaineiden tai muun energian tuonnin vaikeutuminen voi pitkittyessään synnyttää taloudellisen huoltokriisin, joka voi laukaista uhkia muilla aloilla. Nämä häiriöt tulevat heijastumaan myös Pielavedelle.

Toimeentuloturvan järjestäminen, sosiaali- ja terveydenhuollon, lääkkeiden ja terveydenhuollon tarvikkeiden ja laitteiden saatavuuden turvaaminen, terveysuhkien havainnointi-, seuranta- ja hallintojärjestelmien ylläpitäminen sekä ympäristöterveydenhuollon palvelujen turvaaminen valtakunnan tasolla kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle (STM).

Taloudellisen toimintakyvyn vakava häiriintyminen heijastuu kunnan palvelutuotantokykyyn. Pitkittyessään kriisi vaikeuttaa infrastruktuurin ylläpitoa ja vaikuttaa voimakkaasti yleiseen turvallisuustilanteeseen.

4.1.5 Suuronnettomuudet ja ympäristöuhat

Suuronnettomuuksien tai luonnon ääri-ilmiöt aiheuttavat usein laajaa tuhoa tai vaaraa ihmishengille, omaisuudelle tai ympäristölle. Onnettomuudet tapahtuvat äkillisesti ja ennalta arvaamatta. Niiden vaikutusalue voi olla aluksi paikallinen, mutta voi kasvaa jatkuvasti ajan kuluessa, ellei tehokasta pelastus- ja torjuntatoimintaa kyetä nopeasti organisoimaan. Suuronnettomuuksien synnä ovat tavallisesti inhimilliset virheet tai teknistä toimintaa ohjaavien järjestelmien viat.

Matkustajaliikenteessä suuronnettomuudesta seuraa ihmishenkien menetyksiä ja joukkoliikenteen ollessa kyseessä, haittavaikutukset ihmisten liikkumiselle. Vaarallisten aineiden kuljetuksissa voi suuronnettomuuden seurauksena syntyä ihmishenkien menetyksien lisäksi materiaalisia vaurioita ja ympäristöongelmia, kuten maa- tai vesi- ja ranta-alueiden saastumista. Liikenteeseen liittyviä riskejä ovat mm. kantatie 77 tapahtuva vakava kemikaalionnettomuus tai oppilaskuljetuksiin liittyvä liikenneonnettomuus.

Laajat tulipalot tai muut onnettomuudet terveysasemalla, vanhusten asumispalveluyksiköissä, kouluissa tai päiväkodilla voivat aiheuttaa pitkäaikaisen esteen toiminnan jatkumiselle. Suurpaloilla voi olla myös laajalaisia vaikutuksia alueen väestölle.

Ympäristöuhkat ovat ympäristön muutoksia, jotka saattavat merkitä haittaa tai jopa uhkaa ihmisten terveydelle. Ne voivat vaarantaa taloudellisen toiminnan edellytyksiä sekä uhata eliölajien olemassaoloa tai muuta ekologista tasapainoa. Ympäristömuutokset voivat olla nopeasti kehittyviä, jolloin on yleensä kysymyksessä ympäristöonnettomuus. Hitaasti kehittyvät ympäristöuhkat, esimerkiksi ympäristön vähittäinen pilaantuminen, ovat vaikeasti havaittavia. Ympäristöuhkat voivat syntyä inhimillisestä toiminnasta tai ne voivat olla luonnon ääri-ilmiöiden aiheuttamia.

Pahimmillaan ympäristöuhkat koskevat koko maapalloa, mutta ne voivat olla myös paikallisia. Teollisen toiminnan seurauksena esimerkiksi raskasmetalli- tai kemikaalipäästöt voivat ympäristössä nousta niin korkeiksi, että sairastavuus alueella kasvaa huomattavasti. Puutteellisen jätehuollon seurauksena maaperä voi saastua niin pahasti, että se ei enää kelpaa asutukseen.

Paikallisten ympäristöuhkien osalta tilanne kunnan alueella on nykyisin hallinnassa. Ympäristöuhkat liittyvät ympäristön pilaantumisen ja ilmaston muutoksen aiheuttamiin pitkäkestoihin prosesseihin, jotka voivat aiheuttaa paikallisesti äkillisen rankkasateen, tulvan tai muun myrskyn. Ympäristöuhkana voidaan pitää myös kaukokulkeumana tulevat savut ja ydinvoimalassa tapahtuvat onnettomuudet.

4.1.6 Luonnon ääri-ilmiöt

Myös luonnon ääri-ilmiöt aiheuttavat usein laajaa tuhoa tai vaaraa ihmishengille, omaisuudelle tai ympäristölle. Ääri-ilmiöiden vaikutusalue voi olla aluksi paikallinen, mutta voi olla myös laajalle alueelle vaikuttavaa ja näin aiheuttaa merkittävää vaaraa ja uhkaa.

Luonnon aiheuttamat suuronnettomuudet aiheutuvat poikkeuksellisten sää- ja luonnonilmiöiden seurauksena. Suuronnettomuustilanteen voi aiheuttaa pitkäaikaiset tai äkilliset rankkasateet, metsäpalot, myrskyt tai säteilytason nousu.

Eryteisesti haja-asutusalueen toiminnan uhkana on myrskyjen tai tykkylumen aiheuttamat pitkittyneet sähkökatkot, tiestön tukkeutuminen ja mahdolliset vahingon omaisuudelle ja ihmisille. Pielaveden kunnan pinta-ala on laaja ja varsinkin taajama-alueen ulkopuolella olevien ikäihmisten kotiin vietävien palvelujen turvaaminen saattaa olla haasteellista pitkittyneissä häiriötilanteissa.

4.1.7 Terrorismi ja muu yhteiskuntajärjestystä vaarantava toiminta

Uhkan voivat muodostaa laajamittainen maahantulo, yhteiskunnan rakenteisiin tai laajoihin ihmisjoukkoihin tehty terroristinen isku sekä isojen väkijoukkojen väkivaltainen liikehdintä.

Laajamittainen maahantulon ensisijainen vaikutus koettelee yhteiskunnan henkistä kriisinsietokykyä. Laajamittaisella maahantulolla saattaa olla merkittäviä vaikutuksia julkiseen talouteen. Taloudellinen rasite vaikuttaa julkiseen talouteen useiden vuosien ajan häiriötilanteen syntymisen jälkeen.

Terrorismintorjunnan toimintaympäristö Suomessa on nopeassa muutoksessa ja terrorismin uhka on muuttunut. Terrorismin torjunta kuuluu Suojelupoliisin tehtäviin. Väkivaltaisen radikalisoitumisen taustalla on erilaisia syitä eikä ole olemassa yhtä profiilia, jonka avulla voitaisiin helposti ja varmasti tunnistaa henkilöt, jotka voivat suunnitella terroristista rikosta tai laajamittaista väkivaltaa.

Poliisin tehtävänä on poliisilain perusteella oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikostorjunta (estäminen, paljastaminen, selvittäminen) ja syyteharkintaan saattaminen. Paikallisen rikosentorjuntatyön koordinointi ja yhteistyö, järjestöjen ja asukkaiden yhteistyön parantaminen ja asukkaiden keskinäisen avun lisääminen ja muut toimet rikosten ehkäisyn edellytysten parantamiseksi lisäävät turvallisuutta. Syrjäytymisen ja päihteiden käytön ennaltaehkäisy ovat tärkeimpiä ja vaikuttavimpia toimintamuotoja.

4.1.8 Elintarvikehuollon vakavat häiriöt

Elintarvikehuolto on voimakkaasti alueellisesti keskittyntä alkutuotannon, jalostuksen ja jakelujärjestelmien osalta, mikä lisää järjestelmän haavoittuvuutta. Keskeisiä riippuvuussuhteita muodostavat muun muassa energiahuolto, tietojärjestelmät, ulkoistetut tukipalvelut, vesihuolto ja logistiikka. Elintarvikehuolto on voimakkaasti tuontiriippuvainen, sillä suurin osa raaka-aineista, pakkausmateriaaleista ja varsinkin kemikaaleista ovat joko osittain tai kokonaan tuotava ulkomailta. Alkutuotannossa kasvinviljelyä haavoittuvampi on kotieläintuotanto, sillä se on nykyisellään hyvin riippuvainen sähkö-, energia- ja vesihuollosta, kuljetuslogistiikasta sekä tietojärjestelmien toimivuudesta. Riippuvuus kone- ja laitehuollosta sekä eläintautiepidemioiden riski on myös kasvanut. Kotieläintuotanto on vahvasti valkuaisaineriippuvainen.

Eläin- ja kasvitautiepidemiat saattavat aiheuttaa elintarvikehuollon vakavia häiriöitä. Vieraiden aineiden pääsy elintarvikeketjuun voi johtaa laajoihin rehujen ja elintarvikkeiden poisvetämissiin.

Elintarvikehuollon alkutuotannon ja vesihuollon turvaaminen valtakunnan tasolla kuuluu maa- ja metsätalousministeriölle (MMM).

Elintarvikehuollon häiriötilanteisiin varaudutaan Pielaveden kunnassa osana päivittäistavara- ja elintarvikehuollon valmiussuunnittelua. Kunnan ruokahuollon tehtäviin kuuluu järjestää joukkoruokailu hallinnoimissaan kouluissa, päiväkodeissa sekä hoitolaitoksissa.

4.1.9 Rahoitus- ja maksujärjestelmän vakavat häiriöt

Hyvin toimiva rahoitus- ja maksujärjestelmä on välttämätön edellytys talouden ja yhteiskunnan toiminnalle. Se edellyttää vakaata rahoitusjärjestelmää, joka kykenee moitteettomasti hoitamaan perustehtävänsä, kuten rahoituksen ja maksujen välityksen, rahoitusvälineiden hinnoittelun sekä riskien jakamisen. Lisäksi rahoitusmarkkinoiden toimijoiden riskinkantokyvyn ja yleisen luottamuksen rahoituslaitoksiin ja infrastruktuuriin on oltava riittävä kestääkseen toimintaympäristön häiriöitä. Pankkien riskitilanne on tulevaisuudessa yhä selvemmin kytköksissä yleiseen talouskehitykseen. Toiminnan keskittyessä hyvä hallintotapa on keino vähentää sekä infrastruktuuriin että sen käyttäjien altistumista riskeille. Keskeinen riski ja uhkakava on taantuman piteneminen. Merkittävän toimijan, esimerkiksi kansainvälisen pankin, tietotekniikan ja maksuvalmiuteen liittyvät ongelmat voivat heijastua infrastruktuuriin. Koska Suomen infrastruktuuri on erittäin keskittynyt, suurehkon toimija ongelmat heijastuisivat myös meille. Vakuutuslaitosten suurimmat riskit liittyvät vakuutusyhtiöiden sijoitustoimintaan.

Valtakunnan tasolla rahoitusjärjestelmä ja rahahuolto kuuluvat valtiovarainministeriölle (VM).

4.2 Merkittäviä riskikohteita Pielavedellä

Pielaveden kunnan alueella ei ole mainittavia riskikohteita. Poikkeusoloissa kohteiden ja alueiden uhka-arvio saattaa muuttua huomattavastikin.

Kunnan taajaman eteläpuolella kulkee poikittaisliikennettä palveleva kantatie 77, jolla kuljetetaan myös suuria määriä vaarallisia aineita. Kunnan alueella kantatie 77 ylittää vesistön Säviän ja Uiton siltojen kohdalla.

Suuria teollisuuslaitoksia ei kunnan alueella ole.

LIITE 5. Merkittävät riskikohteet, salainen JulkL 621/1999 § 24 mom 8)

5 VARAUTUMINEN HÄIRIÖTILANTEISIIN JA POIKKEUSOLOIHIN

5.1 Poikkeusolojen aiheuttamat muutokset tehtäviin ja päätösvaltaan

Poikkeusoloihin varautuminen perustuu valmiuslakiin (1552/2011). Valtioneuvosto toteaa yhdessä tasavallan presidentin kanssa maassa vallitsevan poikkeusolot, jolloin valtioneuvosto säätää asetuksella poikkeusolojen toimivaltuuksien käyttöönotosta. Asetus hyväksytään tai kumotaan eduskunnassa. Asetus koskee koko maata tai sen osaa ja siinä määritellään, mitkä toimivaltuudet otetaan käyttöön. Asetus voi olla voimassa enintään kuusi kuukautta.

Normaalista toimivallasta poikkeamisesta on määrätty kunnan hallintosäännössä.

Pielaveden kunnan valmiusorganisaation kokoonpano muodostuu johtoryhmästä ja tilanteen/uhkan edellyttämien mukaisista henkilöistä.

Valmiusorganisaation asevelvollisille henkilöille on anottu vapautusta asevelvollisuudesta Pohjois-Savon aluetoimistosta.

5.2 Hätätyö

”Kun ennalta arvaamaton tapahtuma on aiheuttanut keskeytyksen säännöllisessä toiminnassa tai vakavasti uhkaa johtaa sellaiseen keskeytykseen tai hengen, terveyden tai omaisuuden vaarantumiseen, saa säädetyt tai sovittuja säännöllisiä työaikoja pidentää siinä määrin kuin mainitut sitä edellyttävät, kuitenkin enintään kahden viikon ajan”. (Työaikalaki 605/1996, 21 §).

Hätätyö mahdollistaa henkilökunnan joustavan käytön normaaliolojen yllättävissä tai uhkaavissa erityistilanteissa, mikäli hätätyön tunnusmerkitä täyttyy. Hätätyötä tehtäessä on siitä tehtävä viivytyksettä ilmoitus työsuojelupiiriin.

5.3 Valmiussuunnittelun vastuut

Valtioneuvoston, valtion hallintoviranomaisten sekä kuntien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluilla sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa. Itä- Suomen aluehallintovirasto ja Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvovat alueensa kuntien valmiussuunnittelua. Osastojen ja muiden yksiköiden valmiussuunnitelmat perustuvat ministeriöiden ja AVI:n ja ELY:n ohjeisiin. Osastokohtaisten valmiussuunnitelmien laatimisesta ja ajan tasalla pitämisestä vastaa kunkin osaston osastopäällikkö. Pielaveden kunnan osastot ja muut yksiköt ovat omissa valmiussuunnitelmissaan varautuneet toimimaan eri valmiustiloissa. Osastojen valmiussuunnittelua koordinoi kunnanjohtaja.

Valmiussuunnitelman yleisestä osasta vastaa kunnanhallitus. Pielaveden kunnassa on kunnanjohtajan päätöksellä laadittu seuraavat valmiussuunnitelmat ja niiden ylläpito kuuluu seuraavien viranhaltijoiden ja työntekijöiden tehtäviin:

Yleinen osa	Kunnanjohtaja/hallintopäällikkö
Keskushallinto	Hallintopäällikkö
Maksuliikenne	Taluspäällikkö
Tietoliikenne	Tietohallintovastaava
Asiakirjojen suojelusuunnitelma	Asianhallintasihteeri
Asuntotoimi	Kiinteistö Oy Pielaveden Vuokratalot toimitusjohtaja
Päivittäistavara huolto	Perusturvajohtaja
Ruokapalvelut	Ruokapalvelupäällikkö
Tiedottaminen	Kunnanjohtaja
Sosiaalityö	Johtava sosiaalityöntekijä
Perusterveydenhuolto	Kysteri, ylilääkäri
Kunnallistekniikka	Kunnaninsinööri
Ympäristönsuojelu	Ylä-Savon Sote, ympäristöjohtaja
Ympäristöterveydenhuolto	Tervon kunta, ympäristöterveysjohtaja
Koulutoimi	Sivistysjohtaja
Rakentaminen	Rakennustarkastaja
Maatalous	Kiuruveden kaupunki, maataloussihteeri

Suunnitelmat tarkistetaan aina, kun muuttuneet olosuhteet tai tilanne antavat siihen aiheita. Suunnitelmien tarkistaminen tehdään vähintään kerran valtuustokaudessa.

5.4 Varautumista ohjaava lainsäädäntö

Kuntien varautumista ja valmiussuunnittelua ohjaavat mm. seuraavat lait ja säädökset:

- valmiuslaki 1552/2011
- pelastuslaki 379/2011
- valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/ 2011

- laki huoltovarmuuden turvaamisesta 1390/1992
- laki puolustusvoimista 551/2007
- valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista VNp 857/2013
- vesihuoltolaki (119/2001)
- sähkömarkkinalaki (588/2013).

6 KRIISIJOHTAMINEN

6.1 Kunnan kriisijohtamisen yleiset periaatteet ja päätösvallan käyttö

Johtaminen häiriötilanteissa perustuu toimivaltaisen viranomaisen toimintaan. Kunnanhallituksen alaisuudessa toimivan kunnanjohtajan vastuulla on toimivaltaisen viranomaisen tuekseen tarvitseman yhteistoiminnan järjestäminen ja muiden viranomaisten toiminnan käynnistäminen, kokonaisuuden hallinta sekä päätöksenteon ja taloudellisten resurssien varmistaminen.

Normaalioloissa esiintyvät häiriötilanteet hallitaan kunnan johtamisjärjestelmän mukaisesti tavanomaisin toimivaltuuksin.

Normaaliolojen häiriö- ja erityistilanteissa hallintokunnat vastaavat toimialaansa kuuluvien tehtävien hoitamisesta ja siihen liittyvästä johtamistoiminnasta.

Normaaliolojen häiriötilanteissa, joissa useiden toimijoiden yhteistoiminta on ratkaisevaa, toimivat kunnan omistamien yhtiöiden johtajat tarvittaessa kunnanjohtajan virkamääräyksen kautta siten, että kunnan kokonaisuuteen toteutuu ja häiriön vaikutukset ihmisille, ympäristölle ja omaisuudelle voidaan minimoida.

Poikkeusoloissa tapahtuvasta kunnan hallinnosta on säädetty valmiuslaissa.

LIITE 1 Valmiuslain (1552/2011) velvoitteet kunnan toimintaan

6.2 Pielaveden kunnan johtokeskus ja johtokeskuksen johtoryhmä

Kriisijohtamista varten kunnassa toimii kunnan johtokeskus. Johtokeskuksen henkilöstö muodostuu kunnan johtoryhmästä sekä kunnan eri toimialojen vastuuhenkilöistä, jotka kunnanjohtaja nimeää kriisitilanteen edellyttämällä tavalla. Lisäksi johtokeskuksen johtoryhmään kutsutaan erikseen paikalle kriisitilanteen luonteesta riippuen pelastuslaitoksen asettama asiantuntija sekä tarvittavia muita yhteistyöviranomaisia tai sidosryhmien edustajia.

6.2.1 Johtokeskuksen johtoryhmä

Poikkeusolojen johtoryhmän kokoonpanon päättää kunnanjohtaja, joka toimii myös johtoryhmän puheenjohtajana. Johtoryhmän tehtävänä on toimia kunnanjohtajan apuna päätöksentekomenettelyssä niin normaaliaikojen häiriö- ja erityistilanteissa sekä valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa.

Johtokeskuksen johtoryhmän jäsenien varahenkilöinä toimivat ne henkilöt, jotka on muutoinkin nimetty ko. henkilön sijaiseksi. Kunnanjohtajan päätöksellä johtoryhmää voidaan laajentaa muilla kunnan johtavilla viranhaltijoilla.

Johtokeskuksen johtoryhmän tehtävinä on kunnan johdon avustaminen mm. tilannekuvan ja tilannetietoisuuden muodostamisessa, kriisiviestinnässä ja muissa johtamistoimintojen tukitoimissa. Pitkäkestoisissa vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa johtokeskus pidetään jatkuvasti miehittettynä, joka käytännössä tarkoittaa jatkuvaa tavoitettavuutta ja saavutettavuutta.

Viestinnän ja tilannekuvatoiminnan yhteistyön on oltava saumatonta niin, että sekä medialle että alueen asukkaille voidaan välittää oikeaa ja oikea-aikaista tietoa tapahtumista sekä ohjeita, joilla voidaan varmistaa kansalaisten turvallisuus.

Mikäli kunnan johtokeskuksen johtoryhmä kutsutaan koolle poikkeusolojen vuoksi, siitä ilmoitetaan välittömästi kunnanhallituksen puheenjohtajalle.

6.2.2 Johtokeskuksen johtoryhmän hälyttämisen perusteet

Pielaveden kunnan johtokeskuksen johtoryhmä hälytetään, kun kohdataan:

- häiriötilanne tai suuronnettomuus, jolla on laaja vaikutus Pielaveden kunnassa asuvien tai oleskelevien ihmisten toimintaan, palveluun ja turvallisuuteen
- häiriötilanne tai suuronnettomuus, joka kohdistuu kunnan käytössä tai omistuksessa olevaan merkittävään kohteeseen (esim. kiinteistö, rakennus tai alue)
- valmiuslain 3 §:n mukainen tilanne, josta aiheutuu poikkeusolot.

6.2.3 Oikeus johtokeskuksen johtoryhmän hälyttämiseen

Johtokeskuksen johtoryhmän voi hälyttää:

- kunnanjohtaja
- johtokeskuksen johtoryhmän jäsen
- Pohjois-Savon pelastuslaitoksen Kuopion paloaseman päivystävä palomestari tai muu pelastustoimintaa johtava pelastusviranomainen
- Kuopion hätäkeskus
- poliisiviranomainen
- hälytyspyynnön voi esittää edellä mainituille myös muu viranomainen, joita ovat mm.: Itä-Suomen aluehallintovirasto (AVI), Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri, Pohjois-Savon ELY, puolustusvoimat (Pohjois-Savon aluetoimisto), Säteilyturvakeskus tai naapurikunta.

6.2.4 Johtokeskuksen johtoryhmän hälyttämistavat

Johtokeskuksen johtoryhmän hälyttäminen tapahtuu hälyttämisohjeen mukaisesti

LIITE 6 Pielaveden kunnan johtokeskuksen hälyttämisohje (salainen, JulKL 621/1999, 24 § 8)

6.2.5 Johtokeskuksen johtoryhmän jäsenet

Johtokeskuksen johtoryhmän häiriötilanteissa muodostavat:

- kunnanjohtaja, puheenjohtaja
- osastopäälliköt (kunnanhallituksen päättämässä kunnanjohtajan sijaistamisjärjestyksessä varapuheenjohtajana)
- taluspäällikkö
- hallintopäällikkö, sihteeri
- tiedottaja

Häiriötilanteen laadusta riippuen johtokeskuksen johtoryhmää täydennetään tarvittavilla henkilöillä kunnanjohtajan päätöksen mukaisesti:

- kunnan eri toimialojen vastuhenkilöistä
- Pohjois-Savon aluepelastuslaitoksen edustaja
- tietohallintovastaava
- tietosuojavastaava / -vastaavat
- ympäristöterveydenhuollon edustaja
- ympäristönsuojelun edustaja
- Kysterin Nilakan palvelualueen ylilääkäri
- tiedottaja
- asianhallintasihteeri (varasihteeri)

Johtokeskuksen johtoryhmän poikkeusoloissa muodostavat:

- kunnanjohtaja, puheenjohtaja
- osastopäälliköt (kunnanhallituksen päättämässä kunnanjohtajan sijaistamisjärjestyksessä varapuheenjohtajana)
- taluspäällikkö
- hallintopäällikkö, sihteeri
- Kysterin Nilakan palvelualueen ylilääkäri
- tiedottaja

Poikkeusolojen laadusta riippuen johtokeskuksen johtoryhmää täydennetään tarvittavilla henkilöillä kunnanjohtajan päätöksen mukaisesti:

- kunnan eri toimialojen vastuuhenkilöistä
- Pohjois-Savon aluepelastuslaitoksen edustaja
- tietohallintovastaava
- tietosuojavastaava / -vastaavat
- ympäristöterveydenhuollon edustaja
- ympäristönsuojelun edustaja
- Kysterin Nilakan palvelualueen muita viranhaltijoita tai toimihenkilöitä
- Ympäristöterveydenhuollon edustaja
- Vuoromestari / -t
- tietohallintovastaava
- asianhallintasihteeri (varasihteeri)

Kunnan johtokeskuksen johtoryhmän kokouksiin voidaan tarvittaessa kutsua asiantuntijoita eri osastoilta, kunnan omistamista yhtiöistä ja viranomaisista. Johtokeskukseen voidaan tarvittaessa kutsua myös mm. Pohjois-Savon aluetoimiston, poliisin, seurakuntien ja kunnan psykososiaalisen työn kriisiryhmän edustajia.

Johtokeskuksen johtoryhmä on toimivaltainen, kun kunnanjohtaja ja/tai hänen sijaisenaan toimiva hallintopäällikkö ja yksi jäsen ovat paikalla. Johtokeskuksen johtoryhmä toimii kunnanjohtajan toimivaltuuksin.

Mikäli hallintopäällikkö toimii kunnanjohtajan sijaisena, toimii asianhallintasihteeri johtokeskuksen johtoryhmän sihteerinä.

Johtokeskustoimintaa varten on tehty tarvittavat tila-, henkilö- ja materiaalivaraukset siten, että johtokeskus pystyy toimimaan kaikissa turvallisuustilanteissa.

LIITE 6 Pielaveden kunnan johtokeskuksen hälyttämishoje (salainen, JulL 621/1999, 24 § 8)

6.3 Häiriötilanne- ja poikkeusolojen viestintä

Häiriötilanteessa ihmisten tiedon tarve kasvaa. Mitä nopeammin ja avoimemmin tiedotetaan, sitä vähemmän väärät tiedot ja huhut leviävät.

Häiriötilanneviestinnän päätehtävänä on:

- varoittaa tapahtuneesta,
- antaa toimintaohjeet lisävahinkojen välttämiseksi,
- estää huhujen leviäminen ja
- auttaa organisaatiota palautumaan normaalitilaan

Häiriötilanneviestinnässä korostuvat nopeus, avoimuus, luotettavuus, tehokkuus ja selkeys. Nopea tiedottaminen estää lisävahinkojen syntymistä ja rauhoittaa ihmisiä. Se antaa myös mahdollisuuden tuoda ensimmäisenä esille oma näkemys tapahtuneesta.

Häiriötilanteessa ensimmäinen tunti on tärkein viestinnän onnistumisen kannalta. Tilanteesta kerrotaan kaikki tiedossa olevat tosiasiat. Jos asioista ei ole tietoa, puuttuvia tietoja ei pidä korvata arvailulla. Yksilön suoja on aina otettava huomioon: esimerkiksi onnettomuuden uhreista antavat tietoa pelastusviranomaiset. Myös häiriötilanteissa sisäinen viestintä hoidetaan aina ensin. Häiriötilanteessa oman henkilökunnan pitää tietää tapahtuneesta niin paljon, että se osaa toimia tilanteen vaatimalla tavalla.

Häiriötilanteissa viestintävastuut ovat niillä henkilöillä, joilla ne ovat normaalistikin, mutta tarvittaessa on varauduttava vahvistamaan viestintäorganisaatioita tilanteen vaatimalla tavalla. Valmius häiriötilanteiden viestinnän hoitamiseen on oltava kaikkina kellonaikoina.

Kunnan tehtävänä on viestiä häiriötilanteen aiheuttamista toimenpiteistä ja niiden muutoksista. Medialle välitetään mahdollisimman nopeasti ensitiedote tapahtumasta. Tiedotustilaisuus järjestetään, jos tapahtuma

on erityisen vakava tai se herättää muuten laajaa kiinnostusta. Ulkoisessa viestinnässä viestintäkanava valitaan tilanteen ja kohderyhmän mukaan. Viestinnän tulee olla monikanavaista, sillä eri kohderyhmät käyttävät eri viestimiä. Käytävissä olevia kanavia ovat esimerkiksi sähköposti, kunnan verkkosivut, sosiaalinen media, mediatiedote, tiedotustilaisuus, keskusradio ja kaiutinautot.

Häiriötilanneviestinnässä tulee myös varautua tilanteisiin, joissa sähköä ei ole ja tietoverkot eivät toimi. Pitkäkestoisessa sähkö- tai puhelinliikenteen katkoksesta asiakaspuhelinpalvelua ja viestintää keskitetään varavoimalla varustetulle pelastusasemalle.

Häiriötilanne- ja poikkeusolojen viestinnässä voidaan käyttää tarvittaessa vaaratiedotteita. Vaaratiedotteet on toimitettava aina pelastus- tai poliisiviranomaisen kautta.

6.4 Osastojen, vastualueiden ja tulosityksiköiden johtaminen

Häiriötilanteiden hallinta osastoilla ja muissa yksiköissä tapahtuu linjaorganisaation mukaisesti hallintosäännön mukaisin toimivaltuuksin. Vakavissa tai useampien osastojen toimintaa koskevissa häiriötilanteissa johtamista voidaan tehostaa perustamalla erillinen johtopaikka. Johtopaikan vastuuhenkilöksi ja toiminnan operatiiviseksi kriisijohtajaksi voidaan tällöin määrätä joku osastopäälliköistä. Toiminnan priorisointi tehdään voimassa olevan valmiussuunnitelman mukaan. Lautakunnat kutsutaan koolle hallintosäännön mukaisesti. Johtokeskuksen johtoryhmä tukee tarvittaessa tilannekuvan muodostamista ja häiriötilanneviestintää.

6.5 Pelastustoiminnan johtaminen

Pelastuslaitos vastaa pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien hoitamisesta, kun tulipalo, muu onnettomuus tai niiden uhka vaatii kiireellisiä toimenpiteitä ihmisen hengen tai terveyden, omaisuuden tai ympäristön suojaamiseksi tai pelastamiseksi eivätkä toimenpiteet ole onnettomuuden tai sen uhan kohteeksi joutuneen omin toimin hoidettavissa tai kuulu muun viranomaisen tai organisaation hoidettavaksi.

Pelastuslain (379/2011) mukaan, jos pelastustoimintaan osallistuu useamman toimialan viranomaisia, tilanteen yleisjohtajana toimii pelastustoiminnan johtaja. Yleisjohtaja vastaa tilannekuvan ylläpitämisestä ja toiminnan yhteensovittamisesta.

Pelastuslain 36 § antaa pelastustoiminnan johtajalle riittävät toimintavaltuudet normaaliolojen häiriötilanteiden hallitsemiseksi. Pelastusviranomaisten tuleekin tunnistaa pelastustoimintaa ja pelastustoiminnan johtovastuuta tarvitsevat tilanteet, jotta kokonaisturvallisuutta saadaan ylläpidettyä kaikkia tarvittavia resursseja hyödyntämällä.

Itä-Suomen pelastuslaitosten vuoroviikoin ylläpitämä Itä-Suomen tilannekeskus tuottaa häiriötilanteiden tilannekuvaa 24/7 periaatteella myös Pielaveden kunnan viranomaisille. Erikseen perustettava Pohjois-Savon pelastuslaitoksen johtokeskus johtaa ja pitää yllä tilannekuvaa pelastustoiminnan osalta koko Pohjois-Savon alueella.

7 VALMIUSSUUNNITELMIEN MUKAINEN TOIMINTA

Kunnanjohtaja koordinoi kunta- ja konsernitasoista valmiussuunnittelua ja toimii kunnan varautumisen yhdyshenkilönä.

Pielaveden kunnan tuottamien ja järjestämien palveluiden ja viranomaistoiminnan vaatimat kriisijohtamistoimenpiteet on määritelty osastojen, vastualueiden ja muiden yksiköiden valmiussuunnitelmissa. Osastopäälliköt vastaavat oman hallinnonalansa valmiussuunnittelusta.

Seuraavaksi kuvataan kunnan yksiköiden valmiussuunnitelmien mukainen toiminta, johtovastuut sekä varautumisveloitteet.

7.1 Hallinto- ja tukipalvelut

Hallinto- ja tukipalveluita johtaa hallintopäällikkö. Hänen sijaisenaan toimii kunnanjohtaja. Varautumisen tavoitteena on pitää kaikissa olosuhteissa kunnan päätöksenteon valmistelu, päätöksenteko ja täytäntöönpano toimintakykyisenä ja lainmukaisena. Samoin varmistetaan henkilöstöhallinnon, tietohallinnon, arkistoinnin ja rahaliikenteen kriittisimmät toiminnot sekä sisäisen ja ulkoisen viestinnän hoitaminen kaikissa valmiustilanteissa. Myös yleisten vaalien toimittamiseen tarvittavat toimintaedellytykset turvataan kaikissa turvallisuustilanteissa. Maksuliikenteestä on laadittu oma valmiussuunnitelma.

7.1.1 Asiakirjojen suojeleminen poikkeusolosuhteissa

Tiedon säilymisen varmistamiseksi häiriö- ja kriisitilanteissa sekä poikkeusoloissa ja evakuoinnissa jokainen kunnan työyksikkö huolehtii omissa yksiköissään säilytettävien asiakirjojen ja tietojärjestelmien turvaamistoimenpiteistä Pielaveden kunnan asiakirjojen suojelemissuunnitelmassa annettujen ohjeiden mukaisesti. Arkistolaitoksen ohjeistus edellyttää, että organisaatio voi jatkaa toimintaansa keskeytyksettä ja määrittää tutkimuksellista, juridista ja taloudellisista syistä suojeltavat asiakirjat. Poikkeusolojen varalta organisaatiolla tulee olla analogisten asiakirja-aineistojen suojelemissuunnitelma.

Tietojen, tietojärjestelmien ja tietoliikenteen suojaamiseen ja varmistamiseen on varauduttava sekä normaali- että poikkeusoloissa. Sähköisten tietojärjestelmien ja asiakirjojen suojaamisessa noudatetaan, mitä on säädetty asetuksessa tietoturvasuudesta valtionhallinnossa sekä VAHTI-ohjeissa. Asiakirjojen suojelemissuunnitelmalla ohjataan Pielaveden kunnan asiakirjojen suojelemissuunnitelmalla.

7.1.2 Tietohallinto

Kunnan tietohallintoa johtaa kunnanjohtaja. Tietohallintovastaava huolehtii ja kehittää kunnan tietojärjestelmiä ja tietoverkkoja sekä koordinoi ostopalveluita kunnanjohtajan alaisuudessa. Tietohallinto vastaa myös kunnan puhejärjestelmistä.

Pielaveden kunnan palvelin-, ohjelmisto-, työasemien ylläpito- ja tietoliikennepalvelut on ulkoistettu. Vastuu tietojärjestelmiin kohdistuvien tietoturvaloukkausten estämisestä, selvittämisestä sekä raportoinnista kuuluu ostopalvelujen toimittajille siinä laajuudessa, kun sopimuksissa on mainittu. Ostopalveluja kunnalle tuottavat Istecki Oy, Savon ICT Oy ja Tietolatva sekä näiden lisäksi useat ohjelmistotoimittajat.

Pielaveden kunnan toiminnan ja palvelujen jatkuvuuden takaaminen ja tiedon turvaaminen edellyttävät palveluverkoston varautumista ICT-toiminnan häiriötilanteisiin. Normaaliolojen häiriötilanteita varten toteutetut toimintamallit ja ratkaisut ovat perusta erityistilanteiden hoitamiseksi ja toiminnalle poikkeusoloissa. Todennäköisyys tilanteelle, jossa samanaikaisesti tapahtuu useita erityyppisiä häiriötilanteita kasvaa jatkuvasti. Tämän päivän tietotekniselle toimintaympäristölle on tyypillistä uhkien äkillinen toteutuminen sekä niiden vaikutusten nopea ja ennalta arvaamaton laajentuminen.

Tietohallinnolla on oma valmiussuunnitelmansa.

7.2 Perusturvaosasto

Perusturvaosastoa johtaa perusturvajohtaja. Hänen varahenkilönään toimii johtava sosiaalityöntekijä.

Perusturvaosaston toiminta jakautuu kahteen vastuualueeseen, joiden toiminnasta vastaa vastuualueen esimies. Vastuualueita ovat sosiaalityö sekä vanhus- ja erityispalvelut.

Perusterveydenhuollon palvelut tuottaa Kysteri liikelaitos.

Sosiaalitoimen ja perusterveydenhuollon yleisenä tavoitteena on turvata väestölle kaikissa olosuhteissa terveyden ja toimintakyvyn kannalta keskeiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, terveellinen ympäristö sekä toimeentulo. Palveluiden ja toimeentulon taso sopeutetaan vallitsevaan turvallisuustilanteeseen ja käytettävissä oleviin voimavaroihin.

Sosiaalitoimella on oma valmiussuunnitelma ja se sisältää kuvaukset oman toiminnan turvaamisesta häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa sekä sosiaalihuollon erityistehtävien järjestämisestä ja siirtyneen väestön huollosta valmiusasteittain. Sosiaalitoimen järjestettäväksi kuuluvat väestön suojelun erityistehtävät kuten ruokahuolto, majoitus, psykososiaaliset palvelut ja tuki sekä muut laajentuvan huoltotoiminnan edellyttämät tehtävät. Aivan erityistä huomiota kohdennetaan lasten, vanhusten ja vammaisten turvaan ja huoltoon.

Sosiaalitoimen valmiussuunnitelmaa laadittaessa on keskeistä yhteistyö toisten kuntien, kunnassa toimivien viranomaisten, seurakuntien ja sosiaalialan yritysten kanssa.

LIITE 4 Psykososiaalisen tuen ryhmän yhteystiedot (salainen JulKL 621/1999 § 24 mom 8)

LIITE 7 Psykososiaalisen tuen ryhmän ohjeet viranomaisille

7.3 Sivistysosasto

Sivistysosastoa johtaa sivistysjohtaja ja hänen sijaisenaan toimii yhtenäiskoulun rehtori.

Sivistysosasto vastaa yleissivistävän perus- ja toisen asteen koulutuspalvelujen järjestämisestä, aamu- ja iltapäiväkerhotoiminnasta, varhaiskasvatuksesta, kulttuuri- ja vapaa-aikatoimesta sekä kansalaisopiston toiminnasta.

Sivistysosastolla on oma valmiussuunnitelma, jonka tarkoituksena on sopeuttaa osaston toiminnot ja henkilöstö eri turvallisuustilanteiden muuttuneita olosuhteita vastaaviksi ja mahdollistaa palvelutehtävien hoito muuttuneissa olosuhteissa. Suunnitelmassa otetaan huomioon muun muassa kouluihin, päiväkoteihin tai muihin kunnan yleisötiloihin kohdistuvan fyysisen uhkatilanteen mahdollisuus. Mikäli opetus- tai varhaiskasvatustoiminta jostain syystä keskeytyy, pyritään ne käynnistämään mahdollisimman nopeasti uudelleen. Tilanteen salliessa, ja mikäli lainsäädännöllisiä esteitä ei ole, osaston toiminnan piiriin kuuluvia palveluja tarjotaan, koska kulttuuripalveluilla ja opetustoiminnan mahdollisimman pikaisella järjestämisellä on merkitystä väestön henkisellemme hyvinvoinnille. Nuorisotoimintaa pyritään jatkamaan jopa tehostetusti. Lisäksi huolehditaan kaikissa oloissa kunnan museokokoelmien suojaamisesta tai siirrosta.

7.4 Ympäristösosasto

Ympäristösosastoa johtaa kunnaninsinööri ja hänen sijaisena toimii rakennusmestari.

Ympäristösosasto vastaa kunnan infrapalveluista, joihin kuuluvat katujen ja viheralueiden rakentaminen ja ylläpito, maankäyttöpalveluista eli tonttipalveluista, maankäytön suunnittelusta eli kaavoituksesta ja rakennusvalvonnasta. Lisäksi toimialaan kuuluu tilapalvelut eli kunnan kiinteistöjen ylläpito sekä vesihuoltolaitos.

Ympäristösosastolla on oma valmiussuunnitelma ja sen mukaan tärkeimmiksi tehtäviksi on katsottava vesihuolto (sisältää sekä vesi- että viemärlaitostoinnin), liikenne ja kuljetukset, korjaustoiminta ja jätehuolto. Vesihuoltolain mukaan kunnan vastuulla on vesihuollon yleinen kehittäminen, järjestäminen, toiminta-alueen hyväksyminen, sekä maankäyttöä ja rakennuslain mukaan alueiden käytön järjestäminen ja ohjaaminen, joka sisältää mm. tarkoituksenmukaisen vesi- ja jätehuollon järjestämisen ympäristön luonnonvarojen ja talouden kannalta kestäväällä tavalla. Lisäksi kunta vastaa hulevesitulvariskien hallinnan suunnittelusta. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan kunnan vastuulla on myös kadunpito. Rakennustarkastajan tehtävänä on vastata rakennustarvikkeiden ja rakentamisen säännöstelystä ja muista vastaavista poikkeusolojen rakentamisen huoltoon liittyvistä tehtävistä.

7.4.1 Vesihuolto

Ympäristösosasto vastaa vesihuollon osalta kunnalle kuuluvista tehtävistä, johon kuuluu koko kunnan kattava vesihuollon valmiussuunnitelma huomioiden vesihuoltolaitosten varautumissuunnitelmat. Kunnassa toimivat vesiosuuskunnat huolehtivat vesihuollon palvelutehtävistä toiminta-aluepäätöksen mukaisesti. Vesihuoltolaki edellyttää kaikilta vesihuoltolaitoksilta varautumissuunnitelmaa. Kunnaninsinööri toimii yhteyshenkilönä vesihuoltolaitosten varautumisen osalta. Vesihuollon valvontatehtävät kuuluvat ympäristöterveyden huololle. Mikäli viemäriverkosto ei toimi, siirrettävien wc-vaunujen tai vastaavien hankinnasta vastaa kunnaninsinööri.

LIITE 8. Kunnan vesihuollon tehtävät

7.4.2 Tiet ja yleiset alueet

Kunnalla on teiden ja yleisten alueiden kunnossapidon osalta käytössä alueurakkajärjestelmä, jossa palveluntuottajat vastaavat kunnossapitotöistä. Alueurakkasopimukseen kirjataan urakoitsijoiden velvollisuus osallistua tarvittaviin töihin häiriö- tai poikkeustilanteissa. Öljyvahinkotapauksissa kunta vastaa ympäristön kunnostamisesta sen jälkeen, kun pelastuslaitos on tehnyt torjunnan alkuvaiheen.

7.4.3 Jätehuolto

Kunta vastaa jätehuollon järjestämisestä jätelain mukaisesti. Yksinkertaistaen kunnan vastuulle kuuluu asumisessa syntyvän jätteen ja siihen ominaisuudeltaan, koostumukseltaan ja määrältään rinnastettava kuntien hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän jätteen jätehuolto. Rajoitetuin ehdoin kunta vastaa toissijaisesti myös muun julkisen hallinto- ja palvelutoiminnan sekä yritysten yhdyskuntajätteen jätehuollosta, jos muu palveluntarjonta on puutteellista. Kunnan vastuu jätehuollon järjestämisestä häiriötilanteissa rajoittuu kunnan vastuulle kuuluvien jätteiden jätehuoltoon.

Pielaveden kunta on sopinut jätehuollon yhteistyöstä Ylä-Savon alueen kuntien kanssa. Jätelainsäädännön mukaiset jätehuollon viranomaistehtävät hoitaa Ylä-Savon jätehuoltolautakunta, jonka isäntäkunta toimii Iisalmen kaupunki. Lautakunta laatii muun muassa alueelleen jätehuoltomääräykset, päättää jätehuoltomääräyksistä poikkeamisesta sekä jätteenkuljetuksen ja -käsittelyn periaatteista. Lautakunta myös hyväksyy jätetaksan ja -maksut ja antaa jätehuoltoon liittyviä lausuntoja muille viranomaisille sekä laatinut oman valmiussuunnitelman erityistilanteiden varalle.

Jätehuollon käytännön toteuttamiseen liittyvät tehtävät on annettu kunnalliselle jäteyhtiölle, Ylä-Savon Jätehuolto Oy:lle. Jäteyhtiön tehtävinä ovat muun muassa biojätteiden kiinteistökohtainen keräys, jätteenkuljetusten kilpailuttaminen ekopisteiden osalta, vaarallisten jätteiden vastaanotto, jätteenkäsittelyn järjestäminen, jäteneuvonta ja tiedotus. Ylä-Savon Jätehuolto Oy vastaa häiriötilanteisiin varautumisesta käytännön järjestämisen osalta oman valmiussuunnitelmansa mukaan.

7.4.4 Ympäristönsuojelu

Pielaveden kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävät hoitaa sopimukseen perustuen Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän ympäristölautakunta. Vastuullisena viranhaltijana toimii ympäristöjohtaja. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviin kuuluvat muun muassa vesiensuojeluun, jätevalvontaan, ilmanlaatuun, meluntorjuntaan, maa-ainesten ottamiseen sekä ympäristölupiin ja ilmoituksiin liittyvät tehtävät.

Ympäristönsuojelu on laatinut oman valmiussuunnitelman erityistilanteiden varalle. Ympäristönsuojelun tehtävänä on järjestää tarvittaessa elinympäristön tilaa koskeva nopea näytteiden keruu ja tutkiminen sekä arvioida elinympäristöä uhkaavat vaarat. Toiminta tapahtuu kiinteässä yhteistyössä ympäristöterveysviranomaisen kanssa. Poikkeusoloissa korostuu ympäristöstä aiheutuvien vaarojen ja riskien seuranta ja arviointi. Tämä yleensä lisää näyteenotto- ja tarkastustarvetta kentällä. Tärkeimpinä tehtävinä on huolehtia väestön elinmahdollisuuksista ja estää välitöntä elinympäristöä uhkaavat vaarat ja niistä aiheutuvat haitat. Tämä edellyttää yleensä tehostettua tiedottamista ja tietojen välittämistä.

7.4.5 Ympäristöterveydenhuolto

Ympäristöterveydenhuollon palvelut järjestetään yhteistoiminta-alueella, johon kuuluvat Tervon kunta (isäntäkunta), Suonenjoen kaupunki, Rautalammin kunta, Vesannon kunta, Pielaveden kunta sekä Keiteleen kunta. Ympäristöterveydenhuollon tavoitteena on ihmisten ja eläinten terveyden suojeleminen elinympäristössä vaikuttavilta haitallisilta tekijöiltä.

Ympäristöterveydenhuolto on laatinut oman valmiussuunnitelman erityistilanteiden varalle. Ympäristöterveydenhuollon tehtäviin kuuluu mm. asuin- ja oleskelutilojen terveellisyysvalvonta, elintarvikevalvonta, talousveden laadunvalvonta, ilman laadunvalvonta (erityisesti sisätilat ja ulkoilma yhdessä ympäristönsuojeluviranomaisen kanssa), jätehuollon valvonta, tartuntatautien vastustaminen,

kuluttajaturvallisuusvalvonta, kemikaalivalvonta, eläinsuojelu ja erityistilanteisiin varautuminen. Erityistilanteissa on pystyttävä järjestämään nopea näytteiden keruu ja näytteiden tutkiminen sekä pystyttävä arvioimaan mahdolliset terveyshaitat.

Eläinlääkintähuollon tehtävänä on huolehtia eläinten terveyden- ja sairaudenhoidosta sekä eläinten hyvinvoinnista ja turvata eläimistä saatavien elintarvikkeiden laatu ja turvallinen käyttö.

7.5 Päivittäistavarahuolto

Päivittäistavarahuolto on osa elintarvikehuoltoa turvaavaa järjestelmää ja se kohdistuu ensisijaisesti väestön hyvinvoinnin kannalta tärkeiden päivittäistavaroiden saatavuuteen sekä joukkoruokailun toimintaedellytysten turvaamiseen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Päivittäistavarahuolto on työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan kuuluva tehtävä. Päivittäistavarahuollossa yhteistyökumppaneita ovat eri viranomaiset, huoltovarmuuskeskus, järjestöt, vapaaehtoinen pelastuspalvelu sekä elinkeinoelämän toimijat. Päivittäistavarahuollossa kunnan vastuu rajautuu sille lakisääteisesti kuuluvien ruokapalveluiden järjestämiseen sekä turvaamiseen. Kotitalouksien ja kansalaisten vastuulle kuuluvat omaoiminen varautuminen tavallisimpiin häiriötilanteisiin sekä kotivaran ylläpitäminen.

Huoltovarmuuskeskuksen ja puolustustaloudellisen suunnittelukunnan tehtävänä on valtakunnan huoltovarmuuden ylläpitäminen ja kehittäminen sekä siihen liittyvä operatiivinen toiminta. Toiminnan tavoitteena on elintarvikehuollon, energihuollon, terveydenhuollon, yhteiskunnan teknisen järjestelmähuollon, kuljetus, varastointi- ja jakeluhuollon sekä maanpuolustusta palvelevan teollisuustuotannon turvaaminen poikkeusoloissa.

Puolustustaloudellisen suunnittelukunnan poolit, tietyt jaostot ja toimikunnat yhdessä Pääesikunnan kanssa luokittelevat kunnissa toimivat yritykset valtakunnalliseen tärkeysluokkaan (TL1 ja TL2), jonka Huoltovarmuuskeskus vuosittain vahvistaa. Lisäksi puolustusvoimat ylläpitää yrityksistä alueellista tärkeysluokitusta (TL3). Tärkeysluokitelluilla yrityksillä on mahdollisuus saada omaa tuotantoaan varten tärkeitä henkilöitä vapaaksi puolustusvoimien palveluksesta (VAP-henkilöitä). Pielavedellä ei ole tärkeysluokiteltuja yrityksiä.

Pielaveden kunnassa päivittäistavarahuollon varautumisesta ja valmiussuunnittelusta vastaa perusturvaosasto. Perusturvajohtaja toimii kunnan huoltopäällikkönä eli vastaa huoltotoimien organisoinnista ja johtamisesta.

Pielaveden kunnan ruokahuollon valmiussuunnitelmaan sisältyy kunnan palvelujen piirissä olevien asiakkaiden ja tarvittaessa henkilöstön, väestönsuojeluorganisaation ja kuntaan evakuoitun väestön ruokahuollon järjestäminen kokonaisuudessaan.

7.6 Maaseutupalvelut

Kiuruveden kaupunki, Pielaveden ja Keiteleen kunnat muodostavat maaseutuhallinnon yhteistoiminta- alueen, jonka isäntäkuntana on Kiuruveden kaupunki. Yhteistoiminta- alueella toimi vuonna 2018 649 maatilaa (Pielavedellä 187).

Yhteistoiminta-alueeseen sisältyy tukihallintoyksikkö. Sopimuskuntien yhteistoimielimenä toimii neuvottelukunta, joka toimii kuntien neuvotteluelimenä maaseutuelinkeinojen strategisia linjauksia, toiminnan suunnittelua, maaseudun kehittämistä, talousarviota ja palvelujen määrittelyä koskevissa asioissa. Sopimuksen mukaan yhteistoiminta-alueen maaseutuhallintoyksikön tehtäviin kuuluu mm. valmiussuunnitelmat.

Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa yhteistoiminta-alueen on omalta osaltaan luotava edellytykset maataloustuotannon jatkuvuuden turvaamiseksi. Tavoitteena on tuotantomäärien säilyttäminen ja tarvittaessa niiden lisääminen. Yksityiskohtaiset tuotantotavoitteet määrittää Pohjois-Savon ELY -keskuksen maaseutuosasto omassa valmiussuunnitelmassaan. Yhteistoiminta-alueen valmiussuunnitelman avulla varaudutaan koko alueen ja Pielavedellä harjoitettavan maatalouden toiminnan turvaamiseen kaikissa olosuhteissa.

7.7 Pelastustoiminta ja väestönsuojelu

Kunnat ja kuntayhtymien eri toimialoista vastaavat virastot ja laitokset ovat tehtäväalueensa, keskinäisen työnjakonsa ja kuntia koskevan lainsäädännön mukaisesti velvollisia osallistumaan pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun seuraavasti (VN asetus pelastustoimesta 407/2011):

- Vastaavat lääkinnällisestä pelastustoiminnasta ja sairaankuljetuksesta
- Osallistuvat evakuointisuunnitteluun pelastusviranomaisten johdolla
- Vastaavat onnettomuuksien uhrien ja evakuoitujen väestön majoituksesta, muonituksesta, vaatetuksesta ja muusta perushuollosta
- Vastaavat väestönsuojelussa tarvittavasta raivaus- ja puhdistustoiminnasta sekä ensiavusta ja näihin tehtäviin tarvittavan väestönsuojeluorganisaation valmisteluista
- Huolehtivat yhteistoiminnassa muiden asiantuntijoiden kanssa psykososiaalisen tuen ja palvelut niille, jotka uhreina, uhrien omaisina tai pelastajina ovat joutuneet osalliseksi onnettomuuteen
- Avustaa tarvittaessa pelastusviranomaisia pelastustoiminnassa ja väestönsuojelussa antamalla pelastusviranomaisille toimialaansa soveltuvaa asiantuntija-, kalusto- ja materiaaliapua pelastushenkilöstön huoltamiseksi.

7.7.1 Väestönsuojelu

Väestönsuojelu jakautuu pelastuslaitoksen ja kunnan yhdessä ylläpitämään väestönsuojeluun sekä talojen, yritysten ja laitosten ylläpitämään omatoimiseen varautumiseen. Omatoimiseen varautumiseen sisältyy koulutusta, neuvontaa ja kiinteistökohtaisten pelastussuunnitelmien laatimista ja ylläpitämistä.

Väestösuojapaikkojen rakentaminen tapahtuu uudisrakentamisen yhteydessä. Varsinaisia yleisiä väestönsuojia ei Pielavedellä ole. Sellaiset taloyhtiöt ja yritykset, joilla ei ole väestösuojapaikan rakentamisvelvoitetta, veloitetaan suunnittelemaan omissa pelastussuunnitelmissaan ns. tilapäiseen suojakäyttöön soveltuvat tilat.

Väestösuojelun johtamista varten Pielaveden kunnassa on yksi suojelulohko, jossa on oma johtokeskus. Suojelulohkojen johtokeskus toimii kunnan johtokeskuksen rinnalla alueen viestikeskuksena ja vastaa alueella toimivien asuinkiinteistöjen, virastojen, laitosten ja yritysten ylläpitämästä varautumisesta. Pielavesi kuuluu toimialueeseen kaksi ja sen johtokeskus sijaitsee Pielaveden pelastusasemalla. Väestönsuojelullisesta aluejaosta ja lohkojen varautumisjärjestelyistä vastaa Pohjois-Savon pelastuslaitos. Pelastuslaitoksen tulee myös järjestää pelastustoiminnan johtamistilat ja muut edellytykset siten, että johtaminen on mahdollista myös poikkeusoloissa. Pielavedellä suojelulohkoa ei ole katsottu tarpeelliseksi jakaa suojeluyksiköiksi.

Ympäristöosaston tehtävänä on huolehtia kunnan johtokeskuksen sekä väestönsuojien toimintavalmiudesta ja ylläpidosta.

7.7.2 Pielaveden väestönsuojelumuodostelmat

Kunnan valmiusorganisaatioon kuuluvat väestönsuojelumuodostelmat perustetaan ko. toimialan valmiussuunnitelman mukaisesti. Perustamisvastuu on sillä johtoryhmän jäsenellä, jonka vastuualueeseen kyseinen muodostelma kuuluu.

Pelastusmuodostelmat

Pelastusmuodostelmat ja tiedusteluyksikkö muodostetaan Pohjois-Savon pelastuslaitoksen Pielaveden toimipisteen organisaatiosta ja ulkopuolisista henkilöistä. Muodostelmista vastaa pelastuspäällikkö, Kuopion toimialueen palopäällikkö ja Pielaveden toimipisteen palomestari. Pelastusmuodostelmat vastaavat poikkeusoloissa samoista tehtävistä kuin normaalioloissakin eli tulipalojen sammuttamisesta ja erilaisten onnettomuuksien ja vahinkojen pelastustehtävistä. Tulipaloissa, onnettomuuksissa ja vahingontorjunnassa toimintaa johtaa pelastusviranomainen myös poikkeusoloissa.

Raivaus- ja rakentamisjoukkue

Raivaus- ja rakentamismuodostelmat muodostetaan teknisen palvelualueen henkilökunnasta teknisen toimen valmiussuunnitelman mukaisesti. Muodostelmista vastaa kuntatekniikaninsinööri. Raivaus- ja

rakentamisjoukkueen tehtävänä on poikkeusoloissa toimia erilaisissa rakentamis- ja raivaustehtävissä kuntatekniikaninsinöörin tai pelastusviranomaisen johdolla.

Yleishuolto- ja muonitusryhmät

Yleishuolto- ja muonitusryhmät muodostetaan teknisen- ja sivistystoimen henkilökunnasta sekä täydennetään muusta henkilöstöstä sosiaalitoimen valmiussuunnitelman mukaisesti. Muodostelmista vastaa perusturvajohtaja yhdessä teknisen toimen palveluesimiehen ja ruokahuollon ruokapalvelupäällikön kanssa. Yleishuoltoryhmien pääasiallisena tehtävänä on poikkeusoloissa huolehtia kodittomiksi joutuneiden ja kuntaan mahdollisesti evakuoitavien henkilöiden majoittamisesta, tarvittaessa vaatettamisesta ja henkilökohtaisesta hygieniasta. Muonitusryhmät varautuvat väestönsuojeluorganisaation henkilöiden, kuntaan evakuoitavien ja muiden avuttomaan tilaan joutuneiden muonittamiseen. Tilapäismajoitus kuvataan evakuointisuunnitelmassa.

Lääkintä-, ensiapu- ja sairaankuljetusmuodostelmat

Lääkintä-, ensiapu- ja sairaankuljetusmuodostelmat muodostetaan Kysteri-liikelaitoksen, Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin ensihoidon ja SPR:n henkilökunnasta sekä ensiapuryhmäläisistä ja ulkopuolisista henkilöistä terveystoimen valmiussuunnitelman mukaisesti. Muodostelmista vastaa Kysteri liikelaitoksen Nilakan palvelualueen ylilääkäri. Kunnan puolelta muodostelmista vastaa vanhuspalveluiden päällikkö. Muodostelmien tehtävänä on normaalien terveysaseman toimintojen lisäksi huolehtia mahdollisesti moninkertaisiksi muodostuvista erilaisista tapaturmista ja muista sairastumisista. Myös valmiusorganisaation henkilöiden terveydenhuolto kuuluu em. muodostelmien tehtäviin.

7.8 Evakuoinnit

Evakuoinnilla tarkoitetaan kaikkea viranomaisten johdolla tapahtuvaa väestön tai sen osan siirtämistä vaaran uhkaamalta alueelta turvallisemmalle alueelle niin normaali- kuin poikkeusoloissakin. Evakuointi toteutetaan pelastusviranomaisen johdolla yhteistyössä poliisin sekä sosiaali- ja terveystoimien kanssa.

Evakuointien suunnittelusta vastaa Pohjois-Savon pelastuslaitos ja se toteutetaan yhteistyössä kunnan viranomaisten kanssa.

Evakuointi tapahtuu suojelulohkon kokoontumiskeskuksiin. Kokoontumiskeskuksista evakuoitavat siirtyvät omilla kuljetuksilla tai siirretään järjestetyillä kuljetuksilla tilanteen mukaan määrättyihin sijoituspaikkoihin.

Evakuointia johtaa Pohjois-Savon pelastuslaitoksen määräämä pelastusviranomainen ja siinä avustaa mm. kyseisen suojelulohkon alueella sijoitetut kunnan väestönsuojelumuodostelmien henkilöt. Kokoontumispaikkoja voidaan yhdistää riippuen evakuoitavien määrästä.

Evakuoinnit suoritetaan seuraavassa järjestyksessä:

1. Henkilöt, joille ei kunnan toimesta voida osoittaa suojapaikkoja (pientaloasukkaat)
2. Kerrostaloasukkaat, joilla ei ole väestönsuojia
3. Asukkaat, joilla on väestönsuojapaikat mutta tilanne katsotaan niin uhkaavaksi, että koko väestö pitää evakuoida
4. Terveysasema ja vastaavat laitokset huomioivat kohteensa evakuoinnin omissa valmiussuunnitelmissaan

Kunnan evakuointisuunnitelma on erillinen asiakirja.

8 VARAUKSET

Poikkeusolojen henkilövaraukset, jolla myönnetään vapautus aseellisesta palveluksesta, tehdään asevelvollisuuslain nojalla Puolustusvoimien Pohjois-Savon aluetoimistoon. Varausten tekemisestä vastaa kunnanjohtaja. Kunnan omistamia tiloja ei tarvitse varata. Varaukset päivitetään kahden vuoden välein.

Kunnan maataloustuotannon toimintamahdollisuuden turvaamiseksi poikkeusoloissa on myös osa viljelijöistä varattu yksinomaan maatalouden tehtäviin. Heille on haettu vapautus puolustusvoimien tehtävistä. Viljelijävarauksista vastaa maaseutupalvelut.

Kunnalla on omistuksessaan siirrettäviä generaattoreita noin 10 kappaletta. Näiden avulla voidaan turvata tiettyjen kriittisten rakennusten toiminta pitkässä sähkö- ja kaukolämmönkatkoksesta.

9 YHTEISTOIMINTA VIRANOMAISTEN JA YHTEISÖJEN KANSSA

Kunnan kannalta merkittävimmät yhteistoimintatahot häiriö- ja poikkeusoloissa ja niihin varautumisessa ovat mm. ELY-keskus, Itä- Suomen aluehallintovirasto, Itä-Suomen poliisilaitos, lähikunnat, Kuopion hätäkeskus, Pohjois-Savon aluetoimisto, Pohjois-Savon pelastuslaitos, Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri, seurakunnat, sähkö- ja vesilaitokset, SPR, Vapaaehtoinen pelastuspalvelu ja tiedotusvälineet. Poikkeusoloissa yhteistoiminta alueen yritysten kanssa huoltovarmuuden turvaamiseksi tulee olemaan välttämätöntä.

Kunnan johtokeskuksen johtoryhmä koordinoi kriisijohtamistilanteissa kunnan osastojen ja keskeisimpien yhteistyötahojen toimintaa. Osastot määrittelevät omissa valmiussuunnitelmissaan tarvittavat yhteistyöviranomaiset ja -tahot.

Pelastustoimeen liittyviä tehtäviä johtaa pelastusviranomainen, joka toimii monissa viranomaistilanteissa yleisjohtajana. Maakunnan alueelle on perustettu maakunnan valmiustoimikunta, johon kuuluvat keskeiset turvallisuusviranomaiset. Turvallisuusviranomaiset kokoontuvat tarvittaessa pelastustoimen johtokeskukseen johtamaan toimintaa. Poliisijohtoisia tilanteita johdetaan Itä-Suomen poliisilaitoksen tilannekeskuksesta.

LIITE 10 Yhteistyöviranomaisten ja – tahojen yhteystiedot

10 KOULUTUSSUUNNITELMA

Henkilöstön valmius toimintaan häiriö- ja poikkeusoloissa varmistetaan riittävän koulutuksen ja harjoittelun avulla. Jokaisen kunnan palveluksessa olevan valmiusorganisaatioon nimetyn tai toiminnan kannalta tärkeisiin työtehtäviin varatun henkilön on osallistuttava valmiuskoulutukseen niin määrättäessä (Pelastuslaki 58 §).

Tärkeää on, että johtoryhmän jäsenet ja esimiestehtävissä toimivat ovat koulutettuja valmiussuunnittelun perusasioihin. Käytännössä tämä tarkoittaa, että virkansa puolesta kriittisiä tehtäviä hoitavat esimiehet ovat perillä tehtävistään erityistilanteissa ja poikkeusoloissa.

Normaalioloissa koulutetaan johtoryhmä ja varattu erityishenkilöstö. Henkilökuntaa informoidaan mm. työpaikkakokouksissa varautumisesta, valmiussuunnittelusta, riskienhallinnasta ja työturvallisuudesta.

Kunnan johtokeskuksen koulutuksesta ja johtokeskuksen harjoituksista vastaa kunnanjohtaja. Osastojen sekä muiden yksiköiden toimintaan liittyvästä valmiuskoulutuksesta vastaa osastopäällikkö, toimitusjohtaja tai muu yksikön toiminnasta vastaava viranhaltija.

Varautumiskoulutusta tuottavat ja järjestävät mm. Itä-Suomen aluehallintovirasto, Pelastusopisto, Pohjois-Savon pelastuslaitos, puolustusvoimat, vapaaehtoiset maanpuolustusjärjestöt, Pohjois-Savon Pelastusalan Liitto ja Suomen Punainen Risti. Kunta järjestää tarvittaessa omaa sisäistä koulutusta.

Itä-Suomen aluehallintovirasto yhdessä Pelastusopiston kanssa järjestää kunnille säännöllisesti koulutusta ja valmiusharjoituksia. Pielaveden kunta osallistuu näihin harjoituksiin. Kunnan henkilöstöä ja luottamushenkilöitä on osallistunut myös valtakunnalliselle ja alueellisille maanpuolustuskursseille.

Hallintopäällikkö vastaa kuntatasoisesti siitä, että edellä mainittujen tahojen lähettämät koulutus- ja muut tiedotteet toimitetaan asianomaisille yksiköille.

11 KUNNAN KRIISIBUDJETTI

Kuntalain mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio. Sen hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä taloussuunnitelma seuraavaksi kolmeksi tai useammaksi vuodeksi. Kunnan toiminnassa on noudatettava talousarviota. Siihen tehtävistä muutoksista päättää valtuusto.

Häiriötilanteen sattuessa laaditaan tarvittaessa kriisibudjetti kunnan normaaliajan talousarvion pohjalta. Kriisibudjetti on hyväksyttävä kunnanvaltuustossa. Tärkeimpien toimintojen ja väestönsuojeluorganisaation tehokkaan työskentelyn turvaamiseksi varoja keskitetään ja vähemmän tärkeitä toimintoja supistetaan.

12 LÄHTEET

Valtioneuvoston periaatepäätös kokonaisturvallisuudesta 2012

https://www.defmin.fi/files/3023/Periaatepaatos_kokonaisturvallisuudesta_2012.fi.pdf

Hyvä elämä – turvallinen arki, Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-138-1>

Kansallinen riskiarvio 2018 (sisäministeriö) <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-245-6>

13 LIITTEET

LIITE 1. Valmiuslain (1552/2011) velvoitteet kunnan toimintaan

LIITE 2. Pielaveden kunnan riskiarvio (salainen JulkL 621/1999 § 24 mom 8)

LIITE 3. Pielaveden kunnan avaintoiminnot (salainen JulkL 621/1999 § 24 mom 8)

LIITE 4. Psykososiaalisen tuen ryhmän yhteystiedot (salainen JulkL 621/1999 § 24 mom 8)

LIITE 5. Merkittävät riskikohteet (salainen JulkL 621/1999 § 24 mom 8)

LIITE 6. Pielaveden kunnan johtokeskuksen hälyttämisohje (salainen JulkL 621/1999 § 24 mom 8)

LIITE 7. Psykososiaalisen tuen ryhmän ohjeet viranomaisille

LIITE 8. Kunnan vesihuollon tehtävät

LIITE 9. Väestön suojelumuodostelmien perustamisvastuut ja yhteystiedot (salainen, JulkL 621/1999, 24 § 8)

LIITE 10. Yhteistyöviranomaisten ja – tahojen yhteystiedot

LIITE 11. Häiriötilanteiden johtokeskuksen johtoryhmän yhteystiedot (salainen JulkL 621/1999 § 24 mom 8)